6-8 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARA YÖNELİK DERS KİTAPLARINDA İLLÜSTRASYON-YAZI İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ VE UYGULAMA ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Burcu AY

Kütahya – 2018

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
Grafik Ana Sanat Dalı

Yüksek Lisans Tezi

6-8 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARA YÖNELİK DERS KİTAPLARINDA İLLÜSTRASYON-YAZI İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ VE UYGULAMA ÖRNEĞİ

Danışman
Doç. Dr. Levent MERCİN

Hazırlayan
Burcu AY

Kütahya – 2018

Kabul ve Onay

Burcu AY'ın hazırladığı "6-8 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Ders Kitaplarında İllüstrasyon-Yazı İlişkisinin İncelenmesi ve Uygulama Örneği" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2018

Tez Jürisi	**İmza**	
	Kabul	**Red**
Doç. Dr. Levent MERCİN (Danışman)		
Dr. Öğr. Üyesi Salih DENLİ		
Dr. Öğr. Üyesi Eren Evin KILIÇKAYA BOĞ		

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “6-8 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Ders Kitaplarında İllüstrasyon-Yazı İlişkisinin İncelenmesi ve Uygulama Örneği” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

…/…./2018

Burcu AY

Özgeçmiş

21 Nisan 1989 yılında Kütahya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Dumlupınar İlköğretim Okulu'nda, Liseyi Kütahya Ahmet Yakupoğlu Güzel Sanatlar Lisesi'nde okudu. Lisans eğitimini 2010-2011 döneminde Dumlupınar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü'nde tamamladı. 2012 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Ana Sanat Dalında yüksek lisans eğitimine başladı.

Araştırma sürecinde değerli görüşlerini bizlerle paylaşan ve bizleri yönlendiren uzmanlarımız; Canan BARIŞ, Reha BARIŞ, Serkan AVCI, Eda ERTEKİN, Esra Oğunday BAKIR ve Pawel KUCZYNSKI olmak üzere hepsine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

6-8 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARA YÖNELİK DERS KİTAPLARINDA İLLÜSTRASYON -YAZI İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ VE UYGULAMA ÖRNEĞİ

AY, Burcu
Yüksek Lisans Tezi, Grafik Ana Sanat Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Levent MERCİN
Haziran, 2018, 100 sayfa

Bu araştırmanın amacı, "6-8 Yaş Çocuklara Yönelik Ders Kitaplarındaki İllüstrasyon-Yazı İlişkisini Grafik Tasarım Açısından İrdelemek" ve bu kapsamda bir "Uygulama Örneği" yapmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için genel tarama modellerinden literatür taraması ve nitel yöntemlerden görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Kitap okumanın insanın gündelik hayatının rutinleri arasında yer alması ve okuma oranının yüksek olması, toplumların okuma kültürünün en önemli göstergesi olarak bilinir. Yetişkin bireylerde okuma kültürünün düzeyi eğitim-öğretim dönemindeki kazanımlarını gündelik yaşamlarında kullanıp kullanmamalarına bağlı olarak değişkenlik göstermekte iken, çocuklarda bu durum biraz daha farklıdır. Çocuklar çocukluk dönemlerinde öncelikle çevrelerinden etkilenerek bilgi ve beceri sahibi oldukları için, onların okuma kültürleri ebeveynlerine ve diğer insanlara göre değişkenlik göstermektedir. Çocukların okuma kültürüne sahip olabilmeleri için birçok uygulama yapılabileceği gibi, kitapların içeriği ve görsel tasarımı da önem taşımaktadır. Kitapların çocuklarla bir bağ kurabilmesi, çocukların hayal dünyasına dokunabilmesi, çocuklarda okuma isteği uyandırabilmesi için görsel tasarımın onların yaş gruplarına hitap etmesi gerekmektedir.

6-8 Yaş arası çocuklar okumaya henüz başlayan bir kesimi oluşturur. Onlara yönelik hazırlanan kitaplarda görsellerin konuyu yeterli düzeyde tarif edebilmesi, resimlemelerin çocuklarda heyecan uyandırabilmesi, onların yaş grubuna hitap edebilen figürlerin ve doğru renklerin tercih edilmesi oldukça önemlidir. Bununla beraber, 6-8 yaş arası çocuklarda okuma isteğini artıran bir diğer unsur ise şüphesiz yazının grafik tasarım açısından düzenlemesidir. Her ne kadar illüstrasyonlar, çocuklar ile güçlü bir iletişim kursa da, illüstrasyon ile metin arasında uyum açısından ideal bir tasarımın hazırlanması, sayfada veya sayfalar arasında akıcılığın ve bütünlüğün sağlanması, okumaya olan ilgiyi arttırmaktadır.

Araştırmada 6-8 yaş çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda illüstrasyonların metni gerekli nitelikte betimlemeleri gerektiği, kitap sayfalarında çocukların ilgisini çekmeye ve onları kitabı okumak için heveslendirmeye yönelik amaca uygun sayfa tasarımının gerekliliği, doğru yazı karakteri tercihi ve doğru tipografik düzenin uygulanması bağlamında birtakım spesifik bulgular elde edilmiş ve araştırmada elde edilen bulgular ışığında uzman görüşleri de dikkat alınarak bir uygulama örneği hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İllüstrasyon, Tipografi, Sayfa Düzeni, Çocuk Ders Kitabı.

ABSTRACT

TO EXAMINE ILLUSTRATION AND TEXT RELATION ON TEXTBOOK FOR THE CHILDREN BETWEEN 6-8 AGES AND APPLICATION SPECIMEN
AY, Burcu
Master's Thesis, Graphics Department
Supervisor: Assoc. Prof. Levent MERCİN
June, 2018, 100 pages

Aim of this research is to "examine the illustration-text relationship in the textbooks for children aged 6-8 in terms of graphic design" and to make an "application specimen" in this context. In order to accomplish this aim, the literature review and qualitative interviewing techniques were used in the general screening models.

Reading books is among the routines of the everyday life of man and the high rate of reading is known as the most important indicator of the reading culture of societies. The level of reading literacy in adult individuals varies depending on whether they use their academic achievements in their everyday lives, but this is somewhat different in children. As children are influenced by their environment and have knowledge and skills in their childhood, their reading cultures vary according to their parents and other people. In order for children to have a reading culture, many applications can be made and the content and visual design of the books are important. Visual design needs to appeal to age groups so that books can be linked to children, children can touch the world of imagination, and children can wake up reading requests.

Children between the ages of 6 and 8 are just beginning to read. In books prepared for them, it is very important to be able to describe the pictures adequately, to be able to wake up excitement in paintings, to appeal to their age group, and to choose the right colors. However, another element that increases the desire for reading in children between the ages of 6 and 8 is, of course, an arrangement in terms of graphic design. Although illustrations communicate strongly with children, the preparation of an ideal design in terms of harmony between illustration and text, the provision of fluency and integrity between pages or pages, increases the interest to read.

In the study, some specific findings were obtained in the books prepared for children between the ages of 6 and 8, in the context of the necessity of the appropriate textual design, the correct writing character preference and the correct typographic order to illustrate the necessity of illustrations in the texts of the illustrations and to appeal to children to read books and read books. an application example was prepared taking into consideration the opinions of experts in the findings obtained in the research.

Keywords: Illustration, Typography, Page Layout, Child Textbook.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **x**
GÖRSELLER LİSTESİ ..... **xi**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
İLLÜSTRASYON VE TİPOGRAFİ

1.1. İLLÜSTRASYON **5**

1.1.1. İllüstrasyonun Tanımı 5

1.2. İLLÜSTRASYONUN GELİŞİM SÜRECİ **5**

1.2.1. İllüstrasyonun Dünyadaki Tarihi 5
1.2.2. İllüstrasyonun Türkiye'deki Tarihi 10

1.3. İLLÜSTRASYONUN TÜRLERİ **12**

1.3.1. Reklam İllüstrasyonu 13
1.3.2. Moda İllüstrasyonları 14
1.3.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar 15
1.3.4. Fantastik İllüstrasyonlar 16

1.4. İLLÜSTRASYON UYGULAMA TEKNİKLERİ **17**

1.4.1. İllüstrasyon Teknikleri 17
1.4.2. Kurşun Kalem Tekniği 18
1.4.3. Suluboya Tekniği 19
1.4.4. Mürekkep Lavi Tekniği 20
1.4.5. Ekolin Boya Tekniği 21
1.4.6. Guaj Boya Tekniği 22
1.4.7. Yağlı Boya Tekniği 23
1.4.8. Akrilik Boya Tekniği 24
1.4.9. Püskürtme Tekniği 25
1.4.10. Kolaj Tekniği 25
1.4.11. Dijital İllüstrasyon 26

1.5. TİPOGRAFİ **28**

1.5.1. Tipografinin Tanımı 28
1.5.2. Tipografinin Gelişim Süreci 28

1.5.3. Tipografik Söz Dizimi 29
1.5.3.1. Harf 30
1.5.3.2. Punto 30
1.5.3.3. Yazı Karakteri 30
1.5.3.3.1. Tırnaklı ve Tırnaksız (Serif ve Sans Serif) Yazı Karakteri 30
1.5.3.3.2. Tipografik Düzen ve Espaslar 31
1.5.3.3.3. Harf ve Kelime Arası Espaslar 32
1.5.3.3.4. Satır Arası Espaslar ve Satır Uzunlukları 32

İKİNCİ BÖLÜM
ÇOCUK KİTAPLARI

2.1. ÇOCUK KİTAPLARI 35

2.1.1. Çocuk Kitapları ve Özellikleri 35
2.1.2. Kapak 36
2.1.3. Boyut 37
2.1.4. Kâğıt 38
2.1.5. Sayfa Düzeni ve İllüstrasyon 38

2.2. 6-8 YAŞ ARASI ÇOCUK DERS KİTAPLARINDAKİ İLLÜSTRASYON VE TİPOGRAFİ TEKNİKLERİNİN KULLANIMI 38

2.2.1. 6-8 Yaş Çocuk Kitaplarında İllüstrasyon ve Tekniklerinin Kullanımı 38
2.2.2. 6-8 Yaş Çocuk Kitaplarında Tipografi ve Tekniklerinin Kullanımı 41
2.2.2.1. Yazı Karakteri ve Punto Tercihi 42
2.2.2.2. Sayfa Düzeni ve Yazı 43
2.2.2.3. Başlık ve İç Metin Kullanımı 44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
6-8 YAŞ ÇOCUK KİTAPLARI

3.1. 6-8 YAŞ ÇOCUK DERS KİTAPLARINDA İLLÜSTRASYON VE YAZI İLİŞKİSİNE YÖNELİK UZMAN GÖRÜŞLERİ 47

3.1.1. 6-8 Yaş Çocuk Kitaplarında İllüstrasyon ve Yazı İlişkisi 47

3.2. BULGULAR VE YORUM 48

SONUÇ VE ÖNERİLER 59

EKLER 63

KAYNAKÇA 93

DİZİN 100

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Türkçe 1 Ders Kitabı Uygulaması Uzman Görüşleri. 53

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 48
Şekil 3.2: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 49
Şekil 3.3: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 49
Şekil 3.4: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 50
Şekil 3.5: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 50
Şekil 3.6: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 51
Şekil 3.7: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 51
Şekil 3.8: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 52
Şekil 3.9: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı 52

GÖRSELLER LİSTESİ

Sayfa

Görsel 1.1: "Çin Atı" Fransa, Lascaux Mağarası 6
Görsel 1.2: "Ramesseum Papyrus" 7
Görsel 1.3: "Art Nouveau" 9
Görsel 1.4: "Varaka ve Gülşah" 10
Görsel 1.5: Basın İlanı – "Tırnakların Sahne İçin Hazır" 13
Görsel 1.6: "Kıyafet Terimleri" 14
Görsel 1.7: "Bilimsel ve Teknik İllüstrasyon" 16
Görsel 1.8: Fantastik İllüstrasyon 17
Görsel 1.9: Kurşun Kalem Tekniği 19
Görsel 1.10: Suluboya Tekniği 20
Görsel 1.11: Lavi Tekniği 21
Görsel 1.12: Ekolin Boya Tekniği 22
Görsel 1.13: Guaj Boya Tekniği 23
Görsel 1.14: Yağlı Boya Tekniği 24
Görsel 1.15: Akrilik Boya Tekniği 24
Görsel 1.16: Püskürtme Tekniği İle İllüstrasyon 25
Görsel 1.17: Kolaj Tekniği ile İllüstrasyon 26
Görsel 1.18: Dijital İllüstrasyon Tekniği 27
Görsel 1.19: Tırnaklı-Tırnaksız "T" Harfi 31
Görsel 1.20: Harf ve Kelime Arası Espaslar. 32
Görsel 1.21: Espas 33

TEZ METNİ

GİRİŞ

Araştırmanın Problemi

İnsan, var olduğu günden bu yana sürekli arayış içinde olmuş, öğrenme ve bildiklerini aktarma güdüsüyle yaşamını devam ettirmiştir. Çevresinde olup biten olayları izlemiş, incelemiş ve sonraki kuşaklara aktarmıştır.

İnsanın okuduğunu anlama, okuduğuyla iletişim kurabilme ve olayları okuyarak idrak edebilme yetisi görsel okumayla başlamıştır. Örneğin mağara duvarlarına çizilen sahneleri görsel anlamda okuyarak yorumlamış, anlamış ve bildiklerini de aynı yöntem ile aktarma çabası içinde olmuştur. Dolayısı ile insan elde ettiği bilgi birikimini ilk olarak görsel okuma, idrak edebilme ve yorumlayabilme yeteneğine borçludur.

Günümüzde okuma kültürü toplumların gelişmişlik düzeyinin göstergesi olarak kabul gördüğünden dolayı, bu eğilimin çocukluk yıllarından başlatılması toplumların genel tercihi olmuştur. Dolayısı ile çocuklara yönelik hazırlanan hikâye veya ders kitaplarında çocuklarda okuma isteğini arttırabilecek birtakım yöntemlere başvurulmuştur. Bu yöntemler, tasarım açısından kitapların iç ve dış özelliklerini kapsamaktadır. Çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda, dış özellikleri; kapak ve iç sayfa gramajı, sayfa ölçüleri, kitabın çok ya da az sayfadan oluşması olarak tanımlanırken, iç özellikleri; sayfa tasarımı, metin düzenlemesi, illüstrasyon kullanımı ve özellikle de en çok dikkat edilmesi gereken illüstrasyon ve yazı ilişkisi olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada 6-8 yaş grubu çocuklarına yönelik hazırlanan ders kitaplarındaki illüstrasyon ve yazı (tipografik düzen) ilişkileri incelenmiş ve karşılaşılan tasarımsal problemlere çözüm önerileri getirilmesi düşünülerek örnek bir uygulama kitap tasarımı hazırlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 6-8 yaş arasındaki çocuklara yönelik ders kitaplarındaki illüstrasyonları irdelemek, buna bağlı olarak uzman görüşlerini değerlendirmek ve sonrasında örnek bir uygulama çalışması yapmaktır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, görsel iletişim tasarımı ürünü olan ve çocuklara yönelik olarak hazırlanan ders kitaplarındaki illüstrasyonların, özgün, çocukların algı ve yaş düzeylerinin dikkate alındığı, tasarım eleman ve ilkelerine göre bir illüstratörün/tasarımcının üslubunun ve konuları yansıtma biçimlerinin nasıl olması gerektiğini ortaya koyması ve elde edilen verilere göre özgün örnekleri sunması bakımından önemlidir.

Araştırmada Varsayım

Araştırmada incelenen kitaplar nicel açıdan uygundur. Ayrıca uzman görüşleri araştırmanın amacına ulaşılması için yeterli, içten ve gerçekçidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, araştırma kapsamında ilkokul Türkçe Ders Kitap (materyal) tasarımlarındaki illüstrasyonların irdelenmesi ile sınırlıdır. Araştırma yerli ve yurt dışında bu alanda illüstrasyon yapan uzman görüşleriyle sınırlıdır. Ayrıca, incelenen kitaplardaki illüstrasyonlara ilişkin araştırma süresince elde edilen bilimsel araştırma raporları, yazılı, basılı ve elektronik kaynaklardan elde edilen bulgular ışığında dezavantajlı olduğu düşünülen illüstrasyonlara ilişkin özgün illüstrasyonlar oluşturulması ile sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada genel tarama modellerinden ilgili literatürün incelenmesi ve nitel yöntemlerden biri olan görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Ayrıca ilkokul Türkçe Ders Kitap (materyal) tasarımlarındaki illüstrasyonlar ile yazı bütünlüğü irdelenmiş ve analiz edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkçe Ders Kitapları, örneklemini ise İlkokul 1-3 ders kitapları oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler, ilgili literatürün taranması; yerli ve yurt dışında bu alanda illüstrasyon yapan uzmanların görüşlerinden elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, yerli ve yurt dışında bu alanda illüstrasyon yapan uzmanların görüşlerinin içerik analizine göre gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLLÜSTRASYON VE TİPOGRAFİ

1.1. İLLÜSTRASYON

1.1.1. İllüstrasyonun Tanımı

İllüstrasyon bir materyal ve görsel iletişim ürünü olmasının yanında, bilgi veren, yönlendiren, teşvik eden ve eleştirebilen resimleme sanatıdır. İllüstrasyonlar birçok farklı alanda kullanılmakla beraber, özellikle görsel iletişim alanında sıkça başvurulan bir unsur olarak bilinmektedir.

İllüstrasyon için Kirsh (2016: 1), herhangi bir şeyin daha kolay anlaşılmasını sağlayan örneklendirme olduğunu, bir diğer açıklamasında ise, konuya açıklık kazandıran ve konuyu cazibeli hale getirebilen görsel ve/veya görselleştirme olarak ifade etmektedir.

Kısaca illüstrasyon için, hayal kurarak yaratıcılığı zenginleştiren, yeteneği ve beceriyi harmanlayıp ortaya çıkan; içeriğinde güçlü mesajlar barındıran, alaycı, hicivli, esprili ve zihinsel yönden insanın algılarını zenginleştiren bir iletişim sanatıdır denilebilir.

1.2. İLLÜSTRASYONUN GELİŞİM SÜRECİ

1.2.1. İllüstrasyonun Dünyadaki Tarihi

İllüstrasyonun gelişim süreci küresel ve tarihi açıdan ele alındığında, bu iletişim biçiminin mağara resimlerine kadar uzandığı görülmektedir. Örneğin Gombrich, (1999: 15) insanoğlunun tarihte mağara duvarlarına kabaca bizon resimleri çizmesi ile başlayan görsel iletişim serüveninin, sonraları duvar ya da tuvaller üzerinde uygulanması ile devam ettiğini ifade etmektedir. İllüstrasyonun ilk örnekleri olarak kabul edilen bu tür mağara resimleri; bir işlevi, bir olayı, bir sahneyi anlatmak amacıyla hazırlanmışlardır.

Mağara resimlerinin yapılış nedeni üzerine birçok teori geliştirilmiştir. Bu resimlerin, mağaraların kullanılmayan alanlarında rastlanması, mağara sanatının süsleme amacına yönelik olduğu savını yok etmektedir. Bunun yanında bu resimlerin çoğunun hangi amaçlarla yapılmış olduğu hala bilinmese de kültürel amaçlara yönelik işlevlere sahip olduğu inancı yaygındır (Uçar, 2012: 13).

Dolayısıyla mağara duvarlarından kâğıt yüzeyine aktarılan daha sonra kendi içinde tekniklere ayrılan ve kendi kullanım alanlarını oluşturan bu resimlemelerin hem tarihi, hem de modern iletişim aracı olduğu düşünülebilir.

Görsel 1.1: "Çin Atı" Fransa, Lascaux Mağarası

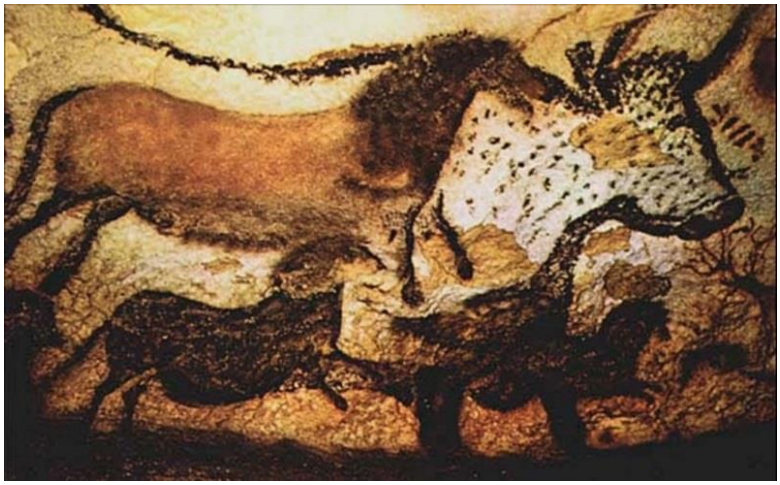

Kaynak: http://www.elixirofknowledge.com, 2017.

Mağara duvarlarından kâğıt yüzeyine aktarılan resimlemelerin kitaplarda kullanılmasıyla beraber bazı tarihçiler illüstrasyonun tarihle bağdaşan bir unsur olduğunu ileri sürmüştürler (Kayhan, 2010: 7). Örneğin, kitaplarda kullanılan resimlemelere tarihsel açıdan bakıldığında ilk hiyeroglif yazıyı kullanan Mısırlılar, "ölüm sonrası" yaşantılarıyla ilgili konularını İ.Ö. 1580 yıllarında uzun metinler olarak kullanırlarken, Yeni Krallık devrinde ise papirüsler üzerinde kullanmışlardır. M.Ö. 1900 yılından günümüze kadar ulaşan "Ramessum Papyrus" ve "Mısır Ölüler Kitabı" (The Egyptian Books of Dead) illüstrasyon ruloları, bilinen en erken el yazma hikayeleri ve kitapları olarak ifade edilmektedir (Uçar, 2012: 14).

Görsel 1.2: “Ramesseum Papyrus”

Kaynak: http://antiquecannabisbook.com/, 2017.

İllüstrasyonun dünya üzerindeki gelişimi genel anlamda düşünüldüğünde, birtakım farklı süreçlerden geçtiği söylenebilir. Bazı batı kaynaklarında illüstrasyonlara sıkça rastlanırken, bazılarında illüstrasyon yerine süslemelerin ön planda olduğu görülmektedir. Fakat tüm bu gelişmeler ele alındığında karşılaşılan en önemli dönemin, yani illüstrasyonların popüler anlamda kullanıldığı dönemin başlangıcı 19. yy. olarak bilinmektedir. Çünkü bu dönemde illüstrasyonlar dergi, gazete ve el ilanlarında kullanılmaya başlanmış, ayrıca, afişlerde de kullanılarak kullanım alanlarını genişletmişlerdir. O dönemin en önemli tasarımcısı olarak bilinen Toulouse Lautrec, hemen hemen bütün çalışmalarında illüstrasyon tekniğini kullanarak eserlerini üretmiştir (Şeref, 2008: 20).

19. yy. ’nin sonlarına doğru, bir takım teknolojik gelişmelere paralel olarak illüstrasyon tekniğinde birtakım değişimlerin olduğu görülmüştür. Bu değişimin fotoğraf tekniğinin bulunmasıyla gerçekleştiği söylenebilir. Çünkü fotoğrafın bulunmasıyla dünyanın birçok bölgesinde sanatçılar daha hür bir üretim dönemine geçmişler ve böylece ofset baskı tekniği geliştirilmiş ve yeni baskı yöntemleri uygulanmaya başlanmıştır. Sanatçılar bu tür teknolojik gelişmelerden faydalanarak eserlerini üretmişlerdir. Örneğin sanatçılara sınırsız röprodüksiyon olanakları sağlanmış ve bu durumda fotoğrafın bulunmasıyla illüstrasyon tekniği anlatım açısından büyük değişimlere uğramıştır. Daha

sonra yaşanan gelişmeler karşısında illüstrasyondaki sınırsız teknikler ve boyama imkânlarının ortaya çıkardığı anlayış ile teknik sanata egemen olmuş ve bu devrim 20. yy'in başlarına kadar devam etmiştir. Dolayısı ile fotoğrafın bulunuşundan sonra "teknik", "sanatın" önüne geçmiştir denilebilir (Kürşad, 2008: 10).

İllüstrasyonun parlak olduğu bir diğer dönem ise 19. yy'in sonlarına doğru ortaya çıkan ve 20.yy'ın başlarına kadar süren "Arts and Crafts" dönemi olarak bilinmektedir. Art and Crafts, dekoratif bir sanat stili olarak 1890-1910 yılları arasında tüm dünyayı etkilemiş, illüstrasyon, kitap ve afiş alanlarında başarılı örnekler vermiştir. Art and Crafts akımının öncüsünün İngiliz Wiliam Morris olduğu bilinmektedir. Bu akımın ortaya çıkmasına neden olan en önemli etken, tasarımların kopyalanması ve benzer işlerin ortaya çıkarılıyor olmasıdır. Tasarımlarda süsleme, dekorasyon ve doku gibi sempatik unsurlara yer verilmiş, özgün, hareketli ve kopyasız tasarımlar kullanılmıştır. "Arts and Crafts" akımının etkisiyle İngiltere, Fransa, Belçika, Avusturya, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde illüstrasyon alanında oldukça önemli eserler üretilmiştir. Dönemin önemli ressamları; Audrey Beardsley, Jules Chéret, Toulouse Lautrec, Eugène Grasset, Alphonse Mucha gibi sanatçılardır. Bu sanatçılar tarafından üretilen resimlemelerin günümüz illüstrasyon sanatına büyük katkıda bulundukları bilinmektedir (Dursun, 2013: 47).

Görsel 1.3: “Art Nouveau”

Kaynak: https://europeana.eu/, 2017.

Mağara resimleriyle başlayan ve günümüze kadar farklı dönemlerde çeşitli amaçlar için birçok işlevsel açıdan kullanılan illüstrasyon, fotoğrafın etkisine rağmen günümüze gelinceye kadar iletişimi sağlayan kültürlerarası dil olma özelliğini kaybetmek yerine birtakım sanat disiplinlerinden, bazı modern sanat akımlarından, teknolojik gelişmelerden ve kültürel farklılıklardan etkilenerek kendine yeni alanlar bulmuş ve görsel bir dil olarak geçerliliğini korumuştur.

Dolayısı ile illüstrasyonun sürekli olarak farklı tarzlarda üretilmesi, konuya ve içeriğe göre kullanım alanlarının değişmesi, illüstrasyonun güncel ve sürekliliğini korumaya devam edebilecek bir iletişim türü olması, tasarımcılar tarafından halen üretilmeye devam edilmesi, illüstrasyonun muhtemel bir grafik tasarım ürünü olduğunu göstermektedir.

Bunun yanında bazı gelişmiş ülkelerde, saygınlık ve seçicilik gerektiren bir sanat dalı olarak kendini kabul ettirdiği de bilinmektedir. Bu duruma bağlı olarak illüstrasyon, ciddi bir sektör haline gelmiştir ve böylece illüstrasyon uygulama teknikleri, kullanılan materyaller gelişmiş ve çeşitlenmiştir.

1.2.2. İllüstrasyonun Türkiye'deki Tarihi

İllüstrasyonun Türkiye'deki gelişimi incelendiğinde ise minyatürlerin en eski Türk illüstrasyonları olduğu söylenebilir. Örneğin; Anadolu'daki arşivler incelendiğinde minyatürlerin resimlemeler olarak kullanıldığı ve bu resimlemeler için Türk tipi illüstrasyonlar tanımı getirildiği bilinmektedir. Minyatürlerin ortaya çıkış amacı, tıpkı mağara resimlemelerindeki gibi veya günümüz illüstrasyon tekniği ile aynı amaç doğrultusunda kullanıldığı görülmektedir. Örneğin minyatürlerde de bir ifadeyi, bir olayı, bir sahneyi ortaya çıkarma ve resimleyerek ifade etme amacı vardır. Minyatürlerin illüstrasyon sanatı olarak kabul edilmeleri illüstrasyon ile aynı amacı taşımaları olarak ifade edilmektedir. Bu alanda Hoylu Muhammed Bin Abdülmümin tarafından resimlenen Varaka ve Gülşah isimli kitap, 13.yy.'da Konya'da Türkler tarafından Anadolu'da yayımlanan ilk resimli kitap olarak bilinmektedir (Uçar, 2012: 16-17).

Görsel 1.4: "Varaka ve Gülşah"

Kaynak: https://turkcetarih.com/, 2017.

Türk İllüstrasyon Sanatı, Selçuklulardan Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar belirsizlik içindeyken, nihayetinde Fatih Sultan Mehmet'in bu belirsizliği, Gentile Bellini'ye kendi portresini yaptırarak ortadan kaldırdığı bilinmektedir. Bu gelişmeden sonra Türk Minyatür sanatında portre geleneği başlamıştır. Bunun yanında Osmanlı döneminde minyatürlü kitap hazırlama geleneğinin de ilk olarak Fatih Sultan Mehmet himayesinde gerçekleştiği bilinmektedir. 1455-1456 yılları arasında Edirne'de hazırlanan Dilsuzname'yi Külliyat-ı Kâtibi, İskendername'yi ve cerrahlıkla ilgili Cerrahiyetü'l-

haniye adlı eserleri bu dönemin en önemli eserleri arasında görülmektedir. Türk minyatür sanatında önemli yeri olan bir diğer sanatçımız Mehmet Siyahkalem 15.yy'da yaşamış, Asya kıtasında doğanın sert koşullarıyla mücadele eden, göçebe halkın yaşamının zorluklarını anlatan resimlerinde antik çağın etkisinde kalmıştır. Daha sonra Fatih Sultan Mehmet'in ardından tahta geçen II. Beyazıd döneminde ise Kelile ve Dimme, Hüsrev ve Şirin, Hamsei Hüsrev Dehlevi gibi konusu edebiyat olan eserlerin resmedildiği görülmüştür. Eserin 14. ve 15. yüzyıl nüshalarında minyatürleri dikkat çeker ve bu minyatürler hala bugün Topkapı Müzesi'ndedir (Dönmez, 2010: 7, Kürşad, 2008: 18).

19. yy'nin ilk yarısına kadar kullanımına devam edilmekte olan minyatür tekniği 18.yy'nin sonlarına doğru kurulan ilk Türk matbaası ile minyatür sanatı daha az kullanılmaya başlanmıştır. Çünkü matbaa ile birlikte resimli kitap türleri ve sayısı artmaya başladıkça minyatürlü el yazması kitaplar azalmış ve bu teknik yerini basım yolu ile üretimi gerçekleştirilen resimli kitaplara bırakmak zorunda kalmıştır (Yücesoy, 2013: 75).

19. yy'nin sonlarına doğru incelenen grafik tasarım ürünlerinde afişlerde illüstrasyon kullanıldığını görülmektedir. Örneğin illüstrasyonlar; posta pulları, posta kartları, ambalaj gibi ürünlerde uygulanmıştır (Sarı, 2006: 51).

20. yy başlarında Türk illüstrasyon sanatı, İhap Hulusi Görey, Ali Suavi, Kenan Temizhan, Mithat Özar gibi sanatçılar/tasarımcılar tarafından uygulanmıştır. Bu sanatçılar dönemin zorlu şartlarına rağmen kendilerini geliştirmişler ve bu alanda ürettikleri eserleri günümüze kadar sürekliliğini korumuştur (Uçar, 2012: 26).

Cumhuriyetin ilanından sonra başta Atatürk olmak üzere ve bazı devlet adamlarının üzerinde durdukları en önemli konulardan biri de sanat alanında çağdaş devletlerin seviyesine ulaşmak olarak bilinmektedir. Örneğin Cumhuriyet ile beraber basılı mecralarda Arap harflerinin yerine Latin harflerinin kullanılması ile dönemin gazetelerinin hedef kitlelerinde oldukça fazla azalmalar olmuş ve gazete yöneticileri görüntü zenginliği ile satışların tekrar arttırılabileceği kanaatine vararak çizerlerle çalışmaya başlamışlardır. Basılı yayınlarda kullanılan illüstrasyonlar ile halkın ilgisi bu mecralara biraz daha artarak olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Dolayısı ile Cumhuriyet ile beraber yayıncılık anlayışı daha hızlı ve sıkı bir çalışma anlayışını benimseyerek basılı

mecralarda dikkat çeken görsellerin kullanılmasının önemi üzerinde durmuşlardır (Başbuğu, 2007: 112).

Bu dönemde batı ile yakınlaşma politikası ile grafik sanatı ve illüstrasyon önemli derecede batının etkisi altında kalmış ve bu alanda üretilen eserlerde batının yaklaşım tarzı benimsenmiştir. Dönemin yayınları arasında çocuklara yönelik olan basılı mecraların sayısı artış göstermiş ve çeşitlenmiştir. Çocuklar için hazırlanan yayınlarda ilk çizerler Cemal Nadir ve Ercüment Kalmık olarak bilinmektedir. 1960'lı yıllara doğru kitap resimlemelerindeki gelişmeler devam etmiştir ve ilk resimli çocuk kitabı 1964 yılında Mustafa Emektar tarafından yayınlanan "Tembel Karakaçan" olarak bilinmektedir (Tuna, 1997: 12-13).

İllüstrasyonun Türkiye'deki gelişim dönemleri ele alındığında minyatür ile başlayan ve basılı yayıncılığa kadar uzanan bir sürecin söz konusu olduğu görülmektedir. Matbaa teknolojisi ile basılı yayıncılığın artışı, geleneksel minyatür sanatının ve el yazması kitapların sayılarındaki azalmalar, harf inkılabı ile çizerlere duyulan ihtiyaç ve görsellerin yayıncılıkta kullanım yoğunluğu, Türk grafik sanatının ve illüstrasyon anlayışının batının etkisinde kalması, çocuklara yönelik yayınların artışı gibi gelişmelerin gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısı ile illüstrasyon birçok farklı alanda farklı tekniklerle ve farklı hedef kitleler için hazırlanabilen görsel iletişim ürünü olarak grafik sanatlar alanına katkı sağlayabilen bir uygulama metodu olarak ifade edilebilir. İllüstrasyonun ihtiyaçlar doğrultusunda farklı hedef kitlelere yönelik hazırlanması ve tasarımcılar tarafından üretiliyor olması bir takım yeni ve farklı kullanım alanlarını da beraberinde getirerek illüstrasyonu kendi içinde çeşitli dallara ayırmıştır.

1.3. İLLÜSTRASYONUN TÜRLERİ

İllüstrasyon sanatının, hedef kitlelerine ve içeriğine göre kullanım alanlarının farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Birçok farklı alanda, farklı hedef kitleler için üretilen illüstrasyonlar belli bir hedef doğrultusunda üretilmekte ve belli bir ürün için hazırlanmaktadır. İllüstrasyonların, reklam, moda, doğa, tıp ve benzeri birçok alanda uygulandıkları bilinmektedir.

1.3.1. Reklam İllüstrasyonu

Reklam illüstrasyonları içeriği bakımından birçok mecra üzerinde uygulanmaktadırlar. Örneğin, afiş, ambalaj, basın ilanı ve benzeri alanlarda kullanılan illüstrasyonlar reklam illüstrasyonları olarak bilinmektedirler. Örneğin Erzen, (2014: 192), reklam illüstrasyonunu ticari bir ürünün tanıtımı için yapılan resimleme türü olarak ifade etmektedir. Dolayısı ile özetle reklam illüstrasyonlarının ticari amaç doğrultusunda hazırlandığı söylenebilir.

Görsel 1.5: Basın İlanı – "Tırnakların Sahne İçin Hazır"

Kaynak: http://adsoftheworld.com/, 2017.

Reklam illüstrasyonlarını diğer illüstrasyonlardan ayırt eden en önemli özelliğinin ise mesajı hızlı vermesi olarak bilinmektedir. Çünkü reklam illüstrasyonları, diğer illüstrasyonlarda olduğu gibi detaya fazla girmeden, mesajın daha hızlı ve etkileyici olarak nasıl aktarılacağı düşünülerek hazırlanırlar.

Reklam illüstrasyonlarının bir diğer özelliği ise pazarlama düşüncesiyle hazırlandıkları için hedef kitleye hitap etmenin yanında, aynı zamanda hedef kitle oluşturma kaygısı da taşıdığı söylenebilir. Çünkü reklam illüstrasyonları ürünlerin hem tanıtımını hem de satışlarının artışını hedefleyerek hazırlanmaktadırlar.

1.3.2. Moda İllüstrasyonları

Kim ve Cho (2000: 635), moda tasarımı için, kıyafetin ulaşabileceği farklı tarzlar arasında bir tür seçim yapma sanatı olarak ifade etmektedirler. Moda illüstrasyonu tanımını ise Yaw (2013: 7), kıyafet tasarımı için üretilen illüstrasyonlar olarak, çizim ve boyama ile taslakları hazırlanan, ürünün ortaya çıkmadan önceki tüm detaylarını içeriğinde barındıran bir tür görselleştirme sanatı olarak ifade etmektedir.

Görsel 1.6: "Kıyafet Terimleri"

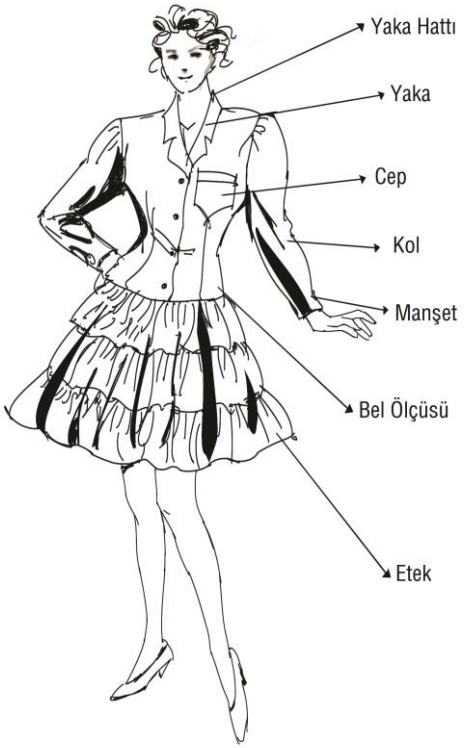

Kaynak: Kim ve Cho, 2000: 636.

Bunun yanında illüstrasyonun moda için kullanımının yaklaşık 500 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu ve moda illüstrasyonuna giyim var olduğundan beri ihtiyaç duyulduğu bilinmektedir. Çünkü kıyafetin var olduğu dönemden bu yana, tasarımcılar kıyafetleri hayal güçleri doğrultusunda üretmek için fikirlerini şekle dönüştürmekteydiler ve üretilen moda illüstrasyonları sadece kıyafet tasarımını sunmak için değil, aynı zamanda bir sanatsal gösteri olarak da hazırlanmaktaydılar (Borelli, 2000: 15).

Tanımlamalardan yola çıkarak, moda illüstrasyonu için bir tür ihtiyaç olarak bahsedilebilir. Tasarımcılar insanların giydikleri kıyafetleri ihtiyaçları doğrultusunda hazırlayıp kullanılabilmesi için fikirler geliştirerek üretimlerini gerçekleştirmişlerdir. Aynı zamanda kıyafetleri birer tasarım ürünü olarak üretmenin yanında, bir tür sanat eseri olarak da düşünülerek üretimler yapmışlardır. Dolayısı ile moda illüstrasyonunun hem ihtiyaç hem de sanatsal bir tasarım ürünü olduğu söylenebilir.

1.3.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar

Bu tip illüstrasyonlar, doğa da bulunan; bitkiler, böcekler, hayvanlar ve benzeri tüm varlıkların resimlemeleri ile bilim alanında kullanılmak üzere hazırlanan illüstrasyonlar olarak bilinmektedir. Tıp, zooloji, botanik, jeoloji ve mekanik gibi uzmanlık alanlarında üretilen bu tür illüstrasyonların öğretici, açıklayıcı ve tanımlayıcı amaçlar doğrultusunda hazırlanarak ilgili konuların detaylı bir biçimde resmedilmesi olarak tanımlanabilir (Erzen, 2014: 194).

Bu alanda illüstrasyon çalışmaları genel olarak biyoloji, doğa ve sağlıkla ilgili ders kitaplarında ve hastane duvarlarına asılan afişlerde kullanılmaktadırlar. Yapılan çalışmaların ölçeklerle ve titizlikle hazırlanarak bilimsel veriler olarak arşivlenmeleri ve kullanımları sağlanmaktadır. Michelle Meyer, bu alanda yapılan illüstrasyonların bilimsel bir dayanağı olmasının yanında, iyi bir gözlem ve hassasiyet derecesi yüksek bir yaklaşımla hazırlanması gerektiğini ifade etmektedir (Akt: Ari, 2016: 602).

Bu alanda çalışan illüstratörler, konu içindeki önemli olan kısımları vurgulamak, ön plana çıkarmak, ayrıntıların fark edilmesini sağlamak gibi bir takım sorumluluklara sahiptirler. Çünkü bilimsel ve teknik illüstrasyonlar incelendiğinde, gereksiz herhangi bir detayın veya ayrıntının olmadığı, biyoloji ve anatomi bilgilerinin ışığında hazırlandıkları, bilim alanı adı altında üretilerek bilimsel çalışmalar için kullanıldıkları bilinmektedir.

Bilimsel illüstrasyonlar arasında insanların sıkça karşılaştığı illüstrasyon türü ise sağlık alanında uygulanan Tıbbi illüstrasyonlardır.

Tıbbi İllüstrasyonlar için grafik tasarım ürünü olmalarının yanında, sağlık alanında uzmanlarla ortak çalışmalar yürütülerek hazırlanan resimlemeler olarak tanımlanabilir. Örneğin, Özdemir v.d. (2003:249), Tıbbi İllüstrasyonu “bilimin ve grafik sanatının birleşerek tıpta uygulanma alanı bulması” olarak ifade etmektedir. Bir diğer

tanımda ise Morreale (2007:29), tıbbi illüstrasyonları, kapsamlı, kesin ve uygun detaylarla oluşturularak, imkân dâhilinde hastalara fayda amaçlı üretilen resimlemeler olarak tanımlamaktadır.

Tıbbi illüstrasyonlar, prosedürleri ve anatomik yapıları açık ve net olarak betimlemektedir. Bunun yanında odaklanılması gereken bölgelere dikkatin toplanması için gereksiz detaylardan uzak durularak hazırlanmaktadırlar (Özdemir v.d. 2003: 249).

Dolayısı ile tıbbi illüstrasyonlarda gereksiz detaylardan kaçınıldığı, asıl sunulması gereken bölgelerde odaklanmanın artması için gerekli özenin gösterildiği söylenebilir. Aynı zamanda tıbbi amaç doğrultusunda hazırlanan illüstrasyonların, birer grafik tasarım ürünü oldukları da bilinmektedir.

Görsel 1.7: "Bilimsel ve Teknik İllüstrasyon"

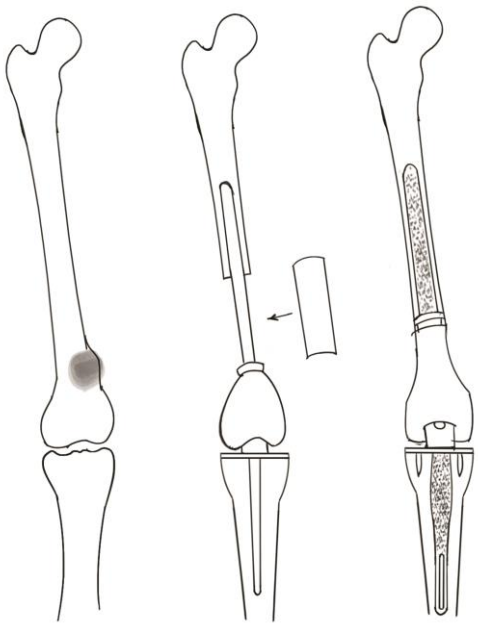

Kaynak: Özdemir vd., 2003: 252.

1.3.4. Fantastik İllüstrasyonlar

Fantastik illüstrasyonlar özetle, gerçek dışı ve mitolojik olaylarla ilgili, insanın düşlemiş olduğu hayallerle veya insanın kurguladığı gerçek üstü olaylarla ilgili yapılan resimlemeler olarak tanımlanabilir. Bu alanda yapılan illüstrasyonların, kültürel birikimlerin sonraki kuşaklara aktarılması gibi işlevsel bir özelliğe de sahip oldukları

bilinmektedir. Örneğin doğu uygarlıklarında, özellikle Japon ve Çinlilerde fantastik illüstrasyonlarla genç kuşaklara yapılan aktarımlar dikkat çekmektedir.

Fantastik illüstrasyonların gerçek dışı olaylar olmasının yanında, doğru kullanıldığında kültürel bir faaliyet ortamı oluşturabilen, işlevsel bir resimleme sanatı olduğu da söylenebilir. Çünkü fantastik illüstrasyonların diğer illüstrasyonlara göre bu anlamda daha fonksiyonel oldukları görülmektedir. Örneğin, bu tür illüstrasyonların sadece hayal gücünden ibaret olmadıkları, mitolojik ve kültürel anlamda ele alınmalarının birçok farklı açıdan kazanım olarak dönüş yapacağı söylenebilir.

Görsel 1.8: Fantastik İllüstrasyon

Kaynak: http://www.wookmark.com, 2017.

1.4. İLLÜSTRASYON UYGULAMA TEKNİKLERİ

1.4.1. İllüstrasyon Teknikleri

İllüstrasyon teknikleri, çizerin konuyu resimlerken uyguladığı aşama veya aşamalar olarak tanımlanabilir. Var olan tekniklerden herhangi birini veya birkaçını kullanarak resimlemeler gerçekleştirilmektedir. İllüstrasyon çalışması hazırlanırken ilk olarak kâğıt ve kalem kullanılarak taslaklar oluşturulmakta ve daha sonra hazırlanan

taslaklar hangi teknik ile gerçekleştirilecekse o yönde uygun materyallerle geliştirilerek sonlandırılmaktadır.

İllüstrasyon teknikleri teknolojik gelişmelerle beraber yeni malzemeler ve materyallerle uygulama alanlarını ve anlayışını değiştirerek uygulama çeşitliliğini arttırmıştır. Örneğin, bu gelişmelerin son halkası olarak bilinen sayısal ortam illüstrasyonlarının giderek yaygınlaştığı bilinmektedir. Önceleri boya ile yani el yordamıyla yapılan illüstrasyonların yerini tabletlerle yapılan dijital illüstrasyonların almaya başladığı söylenebilir. Bunun yanında sayısal ortamda hazırlanan illüstrasyonlar da kendi içinde iki gruba ayrılarak, görsel tabanlı illüstrasyonlar ve vektörel tabanlı illüstrasyonlar olarak sınıflandırılabilir. Ayrıca bu iki türün karışımıyla farklı tekniklerin aynı anda uygulandığı çalışmalarla da sıkça karşılaşılmaktadır. Uygulanan teknikler tamamen illüstratörün hayal gücüne, becerisine ve yaratıcılığına bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak illüstratörler, kendini ifade etme konusunda geçmişe oranla çok daha fazla olanağa sahip olmuşlardır ve bireysel anlamda kendilerine özel teknikler üreterek bu alanda farklı çalışmalar ortaya koymaktadırlar.

İllüstrasyon üretimi esnasında, kurşun kalem, suluboya, mürekkep (lavi), ekolin boya, guaj boya, yağlı boya, akrilik boya, püskürtme, kolaj ve benzeri birçok farklı materyallerden yararlanılmaktadır.

1.4.2. Kurşun Kalem Tekniği

Kurşun kalem tekniği, yaygın olarak kullanılan ve en eski yazım ve çizim tekniği olarak bilinmektedir. Grafit madeninden üretilerek, 16. yy'ın ikinci yarısında ortaya çıkmış, 17. yy'de ise yaygınlaşmaya başlamıştır (Tanrıöver, 2013: 53).

Tasarımcılar, illüstratörler, çizerler gibi görsel sanatlar ile ilgilenen insanların, çalışmalarının taslak aşamalarını kurşun kalemlerle hazırladıktan sonra diğer illüstrasyon tekniklerinden herhangi birini kullanarak çalışmalarını sonuçlandırdıkları söylenebilir. Aynı zamanda kurşun kalemlerle de çalışmalarının başlangıcını ve sonucunu da gerçekleştirdikleri bilinmektedir.

Kurşun kalem çalışmalarının, tasarım ve sanatsal eğitimlerin ilk aşamalarda önemli bir yere sahip oldukları söylenebilir (Görsel 1.9). Çünkü bu teknik, hem kullanım açısından zahmetsiz ve masrafsızdır, hem de tasarımcının ilk eskizlerde nasıl bir sonuca

ulaşacağını zihninde canlandırmasına yardımcı olur. Dolayısı ile sanatsal veya endüstriyel çalışmalarda üretilecek eserler için tasarımcıların çalışmalarına ilk olarak kurşun kalemle başladıkları söylenebilir.

Görsel 1.9: Kurşun Kalem Tekniği

Kaynak: http://www.graphicmama.com, 2017.

1.4.3. Suluboya Tekniği

Suluboya tekniği, illüstrasyon çalışmalarında sıkça tercih edilen tekniklerden biri olarak bilinmektedir. Bu tekniğin kullanımı 1700'lü yılların sonlarına doğru başlamış ve (Tanrıöver, 2013: 59), günümüze kadar farklı tarzlarda yaygın bir şekilde uygulanmaktadır.

Sulu boya tekniğini diğer tekniklerden ayıran en belirgin özelliği, boyaya su karıştırılarak hazırlanması, uygulanan renklerin şeffaf bir görünüm ile saydamlığı oluşturması ve renklerin buna rağmen canlılığının olmasıdır (Görsel 10). Sulu boya hazırlanırken bu tekniğin doğru uygulanabilmesi için kullanılan malzemenin kalitesi önemlidir. Sülü (2012: 52), uygun ve sağlıklı bir sulu boya çalışması için boyanın kaliteli olması, kullanılan kâğıdın tekniğin özelliklerine uygun olması gerektiğini ifade etmektedir.

Sulu boya tekniğiyle çalışılırken, renklerin açıktan koyuya doğru olan değerlerinin oluşturulması için boyanın orantılı olarak sulandırılması gerekmektedir. Bu tekniğin sabır ve titizlikle uygulanabilmesinin yanında, sulandırılan boyanın çabuk kurumasından dolayı tasarımcının hızlı hareket etmesi gerekmektedir.

Görsel 1.10: Suluboya Tekniği

Kaynak: http://www.graphicmama.com, 2017.

1.4.4. Mürekkep Lavi Tekniği

Çini mürekkebini sulandırarak fırça yardımı ile yapılan resimlerdir. Bu resimlerde çini mürekkebi yerine tek renk sulu boya da kullanılabilir. Teknik olarak açık, gri ve koyu tonlarında çalışılır. Tek renk boyama yapıldığı için tasarıma etkili bir değer getirmektedir (Dönmez, 2010: 34).

Görsel 1.11: Lavi Tekniği

Kaynak: http://www.erigriffin-illustrations.com, 2017.

1.4.5. Ekolin Boya Tekniği

Ekolin boya tekniği, sıvı şeklindeki sulu boyalardır. Aynı zamanda renkli mürekkeplerdir ve suluboya tekniğindeki gibi çalışılır. Bu boyadaki renkler son derece saydam görünümde şeffaftır. Bu sebepten dolayı çalışma sonrası yapılan uygulamalarda kontur çizgileri kapanmaz (Tanrıöver, 2013: 62). Kontur çizgilerinin kapanmaması bu tekniğin, karikatürcüler arasında çok popüler olmasını sağlamıştır. Ayrıca, illüstrasyon ve çizgi roman renklendirmelerinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Çünkü geniş renk çeşitlerine sahiptir ve renkler birbirleriyle karıştırılarak farklı tonlar elde edilmektedir.

Görsel 1.12: Ekolin Boya Tekniği

Kaynak: https://www.handeunver.wordpress.com/, 2017.

1.4.6. Guaj Boya Tekniği

Guaj boya hem kâğıtta hem tuvalde kullanılabilen, çok eski dönemlerden beri üretilen bir boya olarak bilinmektedir. Madde olarak sulu boyaya, çalışma tekniği yönünden ise yağlı boyaya benzediği bilinmektedir (Görsel 1.13). Guaj boya tekniğinin en önemli özelliği ise çabuk kuruması ve örtücü olmasıdır. Bu gibi özellikleri nedeniyle kolay ve pratik bir tekniktir (Sülü, 2012: 54).

Sulu boya tekniğinde açık-koyu değerler su miktarını az ya da çok kullanarak elde edilirken, Guaj boyada; açık tonlar, beyaz renk karıştırılarak elde edilir. Guaj boya tekniğinde yapılan hataların düzeltilmesi diğer tekniklere nazaran daha kolaydır. Guaj boya tekniğinde dikkat edilmesi gereken en önemli unsur ise; uygulama hazırlanırken, zeminin kuru olmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca, sürülen bir renk kuruduktan sonra ton değiştirdiğinden dolayı, uygulanan renk kurumadan diğer renge geçilmemesinde fayda olacağı söylenebilir.

Görsel 1.13: Guaj Boya Tekniği

Kaynak: https://www.craftsy.com, 2017.

1.4.7. Yağlı Boya Tekniği

Yağlı boya, yağ bazlı boyalar ile bez tuval üzerine teknik olarak tanımlanabilir. Yağlı boyalar, fırça, spatula, hava kaleminin yanında birçok malzemeyle uygulanabilir (Görsel 1.14). Yağlı boya tekniği yapım sırasında kısmen hata kabul eden bir özelliğe sahiptir. Düzeltilmesi gereken bölgeler sonradan düzeltilebilir. Yapılan resimlerin uzun ömürlü olması, temizliğinin ve bakımının kolay olması gibi özellikleri vardır. Fakat bu boyanın geç kuruması bu tekniğin en önemli olumsuz yanlarından biridir. Teknolojinin ilerlemesiyle yeni buluşlar sayesinde yağlı boyanın kurumasını hızlandırıcı yan ürünler piyasada sunulmaktadır (Dönmez, 2010: 40).

Görsel 1.14: Yağlı Boya Tekniği

Kaynak: https://www.creativebloq.com, 2017.

1.4.8. Akrilik Boya Tekniği

Akrilik boyalar, su bazlı pratik ve dayanıklı boyalar olarak bilinmektedir. Ayrıca, çok çabuk kurur ve kuruduğunda sudan etkilenmemektedirler. Bu yüzden illüstratörler tarafından sıkça tercih edilen akrilik boyalar; su esaslı boyalara göre üstünlük sağlarlar. Tuval, ağaç, metal, kağıt, karton, mukavva, seramik ve daha birçok yüzeyde rahatlıkla kullanılabilmektedirler. Akrilik boya tekniğinde; fırça, spatula ya da doğrudan doğruya tüpten, her türlü yağsız yüzeye uygulanabilme özelliği vardır.

Görsel 1.15: Akrilik Boya Tekniği

Kaynak: http://www.brianraszka.com, 2017.

1.4.9. Püskürtme Tekniği

Airbrush (havalı püskürtme), en genel anlamda bir resim tekniği olarak bilinmektedir. Bu teknik boya tabancası ile uygulanmaktadır. Sıkıştırılmış basınçlı hava bir emiş hareketi oluşturarak, boyayı boya kabından alıp boya haznesi içinden dışarıya püskürtür. Boya, oluşan hava akımıyla birlikte tabancadan dışarı çıkar. Boya haznesi tabancadan çıkan boyanın miktarını kontrol eder. Ayrıca hava akışı da kontrol edilebilir. Oluşturulmak istenen boyanın kalınlığını ve inceliğini ayarlayacak biçimde isteğe göre uç kalınlıkları da ayarlanabilmektedir (Tanrıöver, 2013: 65).

Tamamen titizlik ve ustalık gerektiren bu teknik, sulu, akrilik ve yağlıboya kullanılarak, koyu ve açık renk tonları, koyuluk ve açıklık geçişleri sağlamaktadır.

Görsel 1.16: Püskürtme Tekniği İle İllüstrasyon

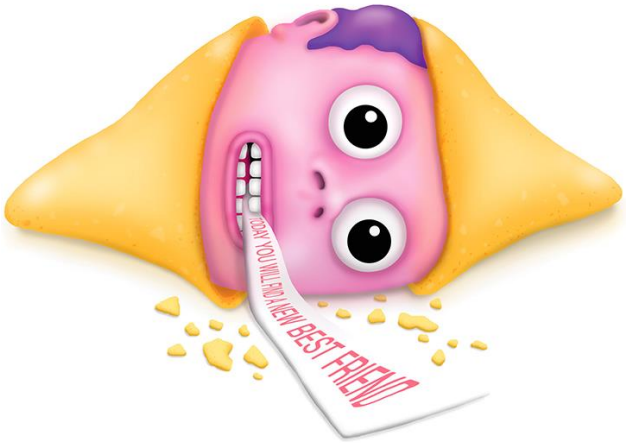

Kaynak: https://www.itsnicethat.com, 2017.

1.4.10. Kolaj Tekniği

Kolaj tekniği, düz bir yüzey üzerine fotoğraf, gazete kâğıdı ve benzeri nesnelerin yapıştırılmasıyla ve bazen boya ile de karıştırılarak uygulanan bir resimleme tekniğidir.

Kolaj çalışmalarının alanı ve kullanılacak materyalleri o kadar geniştir ki kullanılan malzemeler kesilerek istenilen biçime uygun hale getirilebilmekte veya doku oluşturmak için katlanarak, buruşturularak kullanılabilmektedir.

Kolaj çalışması oldukça geniş ve farklı alanlarda rahatlıkla uygulanabilmektedir. Bir kolaj çalışması yapmak için yapılacak olan yüzeyin neresi olacağı, hangi çeşit malzemelerden yararlanacağı uygulayacak olan illüstratörün hayal gücüne bağlıdır.

Görsel 1.17: Kolaj Tekniği ile İllüstrasyon

Kaynak: https://tr.pinterest.com/, 2017.

1.4.11. Dijital İllüstrasyon

Teknolojinin gelişimi hayatın pek çok alanını etki ve kuşatma altına aldığı gibi pek çok sanat alanını da etkilemiştir. Örneğin illüstrasyon sanatı da teknolojik gelişmelerle yeni bir uygulama alanı kazanarak sayısal ortamda üretilmeye başlanmıştır. Dijital illüstrasyon, bilgisayarın rol aldığı fiziksel olmayan nesnelerin

üretilmesiyle gerçekleşen sanat biçimi olarak tanımlanabilir. Sayısal ortamda üretilen bu tekniğin sağladığı imkânlar oldukça çeşitlidir. Bu çeşitlilik dijital illüstrasyonun yaygın olarak kullanılmasına olanak sağlamaktadır.

Görsel 1.18: Dijital İllüstrasyon Tekniği

Kaynak: https://www.design.tutsplus.com, 2017.

Dijital illüstrasyon uygulaması yapılırken, sayısal ortamda kullanılmak üzere tasarlanan elektronik tabletlerden faydalanılmaktadır. Elektronik tabletlerin sunduğu çeşitli kalemler ve fırçalar kolaylıkla seçilebilmekte ve kullanılabilmektedirler. Bu teknikte kâğıdın yerini ekran, boyanın yerini ise sayısal ortamdaki renk seçenekleri almıştır.

Son yıllarda bu teknik birçok farklı alanda kullanılmaktadır. Örneğin çocuk kitabı illüstrasyonlarında, film sahnelerinde, karikatür ve çizgi romanlarda dijital illüstrasyonun sıkça kullanıldığı bilinmektedir.

1.5. TİPOGRAFİ

1.5.1. Tipografinin Tanımı

Eski Yunancada 'Typos' şekil ve 'Graphia' yazmak, çizmek anlamına gelen tipografi terimi, yazıyı belli tekniklerle belirli şekillere sokma sanatı olarak bilinmektedir (Bıçakçı, 2013: 31). Massimo Vignelli ise tipografiyi siyah ve beyazın uyumu, siyahlar arasında beyazın oluşturduğu denge olduğunu ifade etmektedir (Hutswit, 2015). Dolayısı ile tipografi için, yazı karakteri ve görsel değer gibi iki farklı unsurun bir arada uyumlu bir biçimde kullanılması olarak tanımlanabilir.

1.5.2. Tipografinin Gelişim Süreci

İnsanoğlu iletişim konusunda tarih boyunca farklı araç gereçlerden faydalanmış ve çeşitli yöntemlere başvurarak yeni iletişim alanları keşfetmiştir. Örneğin, önceleri sembolleri ve daha sonra yazıyı kullanmıştır.

Yazı kullanılmaya başlandığı dönemden günümüze dek farklı alanlarda, farklı amaçlar doğrultusunda kullanılan ve uygulanan bir tür iletişim aracı olarak bilinmektedir. Yazının endüstriyel anlamda kullanımı ise ilk olarak XIII. yüzyılda Kore'de metal kalıplar oluşturularak uygulanmış ve daha sonra Guthenberg'in 1450 dolaylarında ilk modern baskı yöntemi ile Avrupa'da kullanılmaya başlamıştır. Tipografinin görsel açıdan sıradan ve estetikten uzak olan kullanım biçimi 1900'lü yıllara kadar devam etmiştir (Becer, 2010: 14).

Tipografinin tasarımsal bağlamda özensizce ve sıradan olarak uygulanan kullanım biçimleri XX. yüzyılda başlayan Modern Sanat Akımları ile değişime uğrayarak tipografi, yeni tarzlar kazanmıştır. Örneğin Fütürizm ile başlayan bu değişim, Dadaizm, Konstrüktivizm, De Stijl, gibi akımlarla Yeni Tipografi anlayışına kadar sürekli yeni kullanım tarzlarına dönüşerek devam etmiştir. Fütürizm ile tipografide dışavurumcu bir tasarımsal düzenleme biçimi benimsenmiş (Becer, 2010:66), kelimeler ve harflerin birbirleri arasında kurulan kompozisyon ile iletilmesi düşünülen mesajların yazınsal olmanın yanında, görsel olarak da kurgulanarak eserler üretilmiştir.

Dadaizm ile harfler ve kelimeler dağınık, gelişigüzel ve lekesel olarak kullanılmıştır. Daha sonra Konstrüktivizm ile bu kelimelerin veya harflerin duygusal bir işleve ve maddesel bir yapıya sahip seviyede uygulandıkları görülmektedir. De Stijl ile tipografi ise, Dadaizm veya Fütürizm akımlarındaki serbestlik yerine, asimetrik doğrultuda hazırlanmaktadır. Bauhaus ve Yeni Tipografi akımı ile eski tipografi üsluplarının kullanımı reddedilmiş, eserlerde kullanılan tipografide netliğin öne çıktığı görülmektedir (Hoffman, 2001:7, GMK, 1991, Johnson, 2016: 6, Sarıkavak, 2003: 7).

Tipografinin dünyadaki gelişimi incelendiğinde ilk olarak estetik kaygılardan uzak olarak, sadece işlevsel açıdan kullanıldığı ve daha sonra farklı üsluplarla güncellenerek yeni ifade biçimleri oluşturmak amacıyla uygulandığı görülmektedir. Tipografi modern sanat akımlarından etkilenerek yazınsal kimliğinin yanında görsel bir yapıya da kavuşmuştur. İletilmesi amaçlanan mesajlar bu akımlarla beraber görsel düzenlemelerle ifade edilmiştir. Jan Tschichold ile Yeni Tipografi anlayışına kadar devam eden tüm yenilikler 21. yüzyıl modern tipografi anlayışının oluşumuna da katkı sağladığı bilinmektedir.

1.5.3. Tipografik Söz Dizimi

Dil bilgisinde kelimelerin cümle oluşturmak maksadı ile bir araya getirilmesi söz dizimi olarak tanımlanmaktadır. Tipografik öğelerin tutarlı bir bütün oluşturmak için düzenlenmesi ile tipografik söz dizimi elde edilmektedir. “Tipografik söz dizimi yelpazesi en temel unsur olan harflerle başlayıp sözcük, satır, sütun, renk, şekil, boş alanları da içine alan sayfa düzeninden oluşur” (Yılmaz ve Yiğiter, ty: 82). Bu dizimin, yazının en temel birimiyle oluştuğu bilinmektedir.

1.5.3.1. Harf

Yunanca' da "typos" sözcüğünden gelen harf kavramı, tipografik düzenlemenin en temel öğesi olarak tanımlanmaktadır. Harf, abecenin var olan her bir harfini belirlemektedir. Abecede bulunan öznel harfler, noktalama işaretleri ve sayılar ise karakter olarak tanımlanmaktadır (Sarıkavak, 2004: 15, Sarıkavak, 1997: 3). Alfabede bir birim olarak bilinen her harf bağımsız bir simge ve illüstrasyondur (Ersan ve Çeken, 2016: 101). Dolayısı ile harfler kısaca, alfabeyi oluşturan simgeler dizgisi olarak tanımlanabilir.

1.5.3.2. Punto

Punto, tipografide harflerin yüksekliklerini belirlemek amacıyla kullanılan bir tür ölçü birimi olarak bilinmektedir. Örneğin Sarıkavak (2004:56) punto için daha detaylı bir tanımla: "Bir harf biçiminin punto (point) ölçüsü onun yukarı uzanan bölümünün en üstünden aşağı inen bölümünün en altına ve de en etkili yerleştirildiğinde çizgisel engel oluşturan, üst ve alttaki boşluğun küçük bir tutarının ölçüsünü belirtir." İfadesini kullanmıştır. Dolayısı ile puntonun tanımı için kısaca tipografik ölçü birimi denilebilir.

1.5.3.3. Yazı Karakteri

Yazı karakterleri, harflerin anatomik yapılarında değişikliklerin yapılması ile elde edilmektedirler. Yazı karakterleri, aynı belirgin özelliğe sahip harfler, sayılar ve noktalama işaretleri bütünü olarak tanımlanabilir.

Örneğin Rouse (2005), yazı karakteri için "harflerin biçimsel görünümleri" ifadesini kullanmaktadır. Harflerin uğradığı bir takım yüzeysel değişimlerle yeni karakterlerinin elde edildiğini, sahip oldukları karakteristik farklılıklar ile bir diğerinden ayrı bir forma sahip olduklarını ifade etmektedir. Dolayısı ile karakterleri için, harflerin anatomik yapıları ifadesi kullanılabilir.

1.5.3.3.1. Tırnaklı ve Tırnaksız (Serif ve Sans Serif) Yazı Karakteri

Tırnaklı yazı karakterleri çok yaygın olarak kitaplarda ve ansiklopedilerde kullanılmaktadır. Harf uçlarına eklenmiş çıkıntılar, harfleri daha belirgin ve anlaşılır hale getirmektedir. Sağladığı en büyük fayda gözleri yormaması ve anlaşılır olmasıdır.

Tırnaklı yazı karakterleri, harflerin uç kısımlarına eklenen tırnak, çengel ve çentik gibi çıkıntılar ile oluşturulmuş fontlar olarak tanımlanabilir. Bu çıkıntılar ile harfler daha okunaklı ve daha belirgin bir anatomik yapıya kavuşmaktadırlar. Tırnaksız yazı karakterleri ise bu çıkıntıların olmadığı yazı karakterleridir. Bu tür yazı karakterlerinde bütün hatlar aynı kalınlıkta ve aynı geometrik anlayışla tasarlanmışlardır (Akbudak, 2017:235-240, Becer, 2008:179).

Görsel 1.19: Tırnaklı-Tırnaksız "T" Harfi

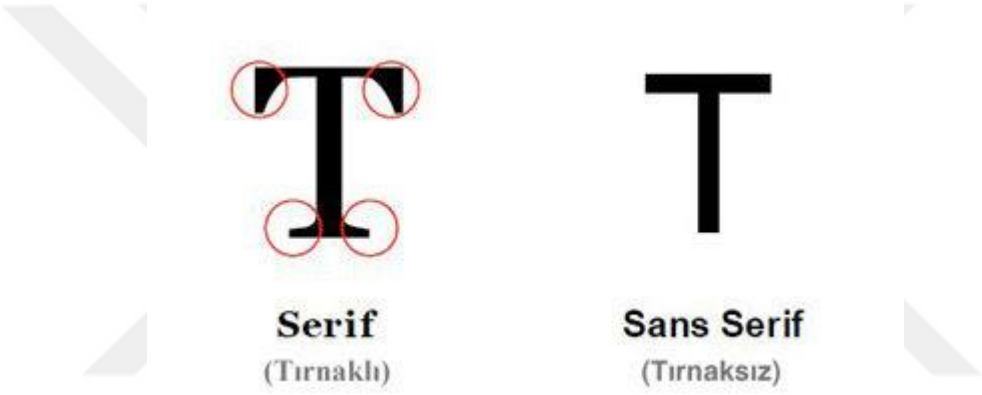

1.5.3.3.2. Tipografik Düzen ve Espaslar

Tipografik düzenlemelerde harfler, kelimeler ve satırlar ilk etapta bir metnin oluşmasını sağlayan unsurlar olarak görünseler de uygulanan alan üzerinde belli bir süreden sonra lekesel bir değer kazanarak tasarımda görsel bir öğe haline gelirler.

Tipografik düzenlemelerde espaslar, sayfalarda negatif ve pozitif alanların orantılı bir biçimde hazırlanmasına da yardımcı olurlar. Bu nedenle espasların amacına uygun uygulanabilmesi için tercih edilen yazı karakterinin anatomik yapısı, sayfanın ebadı, satır uzunluğu gibi unsurlar dikkate alınarak gerekli espas değerleri verilmelidir (Center, 2014: 49).

1.5.3.3.3. Harf ve Kelime Arası Espaslar

Harflerin bir kelime veya bir ifadeyi oluşturmak amacıyla yan yana getirilmeleri ile harfler arasında oluşan boşluklar ve bu boşlukların ölçülendirilmeleri harf arası espaslar olarak tanımlanabilir. Bu boşluklar kelimelerin okunabilirliğini arttırmak maksadıyla düzenlenmektedir (Ayrancı, 2009: 57).

Metni veya bir cümleyi oluşturan kelimeler arasındaki beyaz boşluklar ise metnin daha iyi okunabilmesi için kullanılan bir tür tipografik kural, yöntem veya uygulama olarak tanımlanabilir. Kelimeler oluşurken biten kelimenin son harfi ile sonraki kelimenin ilk harfi arasında bir boşluk ortaya çıkar ve bu boşluğun iyi ayarlanabilmesi ile okunabilirlik sağlanır. Doğru bir şekilde ayarlanabilmesi için mekanik ölçüm yerine insan gözünün kıstas alınmasının daha doğru bir yöntem olduğu söylenebilir (Tokgöz, 2011:63).

Görsel 1.20: Harf ve Kelime Arası Espaslar

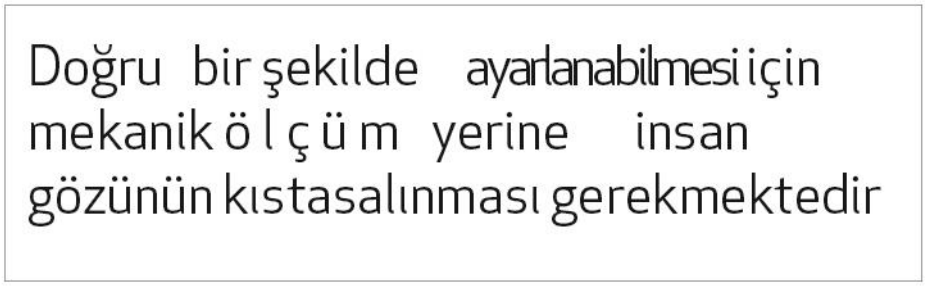

Kelimeler arasında kullanılan espaslar doğru ayarlanmadığında insan gözü kelimeleri algılamakta zorlanabilir ve bu durum okumayı güçleştirebilir.

1.5.3.3.4. Satır Arası Espaslar ve Satır Uzunlukları

Tipografide satır aralıkları ve satır uzunlukları için yapılan uygulamalar düzgün bir biçimde kullanıldığında metinde okunabilirliği arttırmaktadır. Satır arası boşluklar kelime arası ve harf arası boşluklar kadar önemlidir. Çünkü metin düzenlemelerinde insan gözünün doğası itibari ile yukarıdan aşağıya doğru aradığı beyaz boşluklar, satır arasında uygulanan boşluklar ile karşılanabilir. Satır uzunluklarının uygun bir biçimde

kullanılması ile metnin okunabilirliği artmakta ve görsel açıdan yeterli düzeyde lekesel bir değer elde edilebilmektedir. Örneğin uzun satırlar ile kurulmuş bir metinde insan gözünün satırları atlayabileceği, kısa satırlarda ise gözün sürekli alt satıra inmesiyle göz yorgunluğuna sebebiyet vermesi söz konusudur. Bu nedenle satır uzunluklarının sayfanın ölçüsüne, okuma mesafesine, kullanılan yazı karakteri ve benzeri ihtimaller doğrultusunda düşünülerek düzenlenmesi gerekmektedir (Metin, 2008:103).

Görsel 1.21: Espas

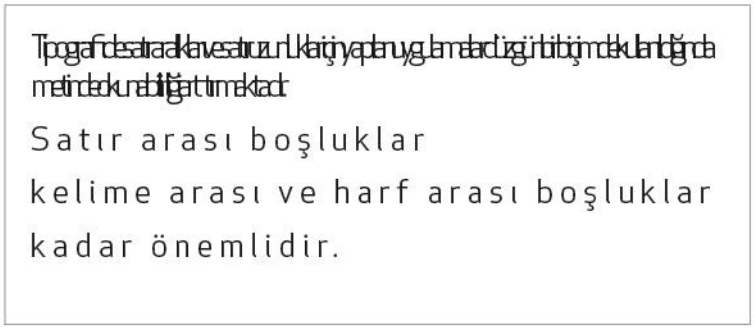

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK KİTAPLARI

2.1. ÇOCUK KİTAPLARI

Çocuk kitapları, görselin ve yazının birlikte kullanıldığı, birlikte hareket ettiği, birlikte bir bütün olduğu kitaplardır (Abdullateef, 2014: 2). Çocukların edebiyat alanına attıkları ilk adım olarak da tanımlanabilir (Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009: 511). Bu kitaplarla çocuklar, dilsel ve bilişsel yönden, bunun yanında toplumsal ve kişisel gelişimlerini sağlamaktadırlar (Demircan, 2006: 12).

Tanımlamalardan yola çıkarak, çocuk kitapları, illüstrasyon ve metnin bir arada kullanıldığı, çocukların kişisel, dilsel ve bilişsel yönden gelişimleri için hazırlanan kitap türleri olarak adlandırılabilir.

Çocuk kitaplarında, kullanılan illüstrasyonlar, çocukların metni daha iyi anlayabilmeleri için hazırlanmaktadırlar. Fakat illüstrasyonları meydana getiren ise metinlerdir (Abdullateef, 2014: 2-3). Dolayısıyla illüstrasyonları hazırlayacak olan çizerler metni iyi analiz edip, konuları çocukların algı düzeylerine göre görselleştirerek sunmalılardır.

Örneğin, Anderson (2010: 63), çocukların kitabın öyküsünü sayfadaki resimlemelerden algıladığını ifade etmektedir. Hatta "çocuk ile beraber kitabı okuyorsanız, çocuk sizi dinlerken görsellerden hikâyeyi anlattığınızı düşünmektedir" diyerek, görsellerin çocuklar üzerindeki etkisinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Dolayısı ile çocuk kitaplarında, illüstrasyon ve metin bir arada kullanılmakta, illüstrasyonlar metnin görselleştirilmiş hali olarak tasarlanmaktadır. Çocukların bu kitapları illüstrasyonlar üzerinden yorumlayarak algıladığı ve anlamlandırdıkları düşünüldüğünde, çocuk kitaplarındaki illüstrasyon ve metin ilişkisinin ne denli önemli olduğu daha net anlaşılabilir.

2.1.1. Çocuk Kitapları ve Özellikleri

Çocuk kitaplarının dış görünüş bakımından çocuklar için cezbedici bir tasarımın yanında rahat taşınabilir, rahat kullanılabilir ve uzun ömürlü bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

2.1.2. Kapak

Kitabın içeriği hakkında genel bilgi veren görsel bir düzenleme olarak tanımlanabilir. Örneğin Furjan (2015: 10), kitap kapaklarının okuyucuların gördükleri ilk şey olduğunu, kapağın cazibesine göre kitabın tercih edildiği, kitabın sıkıcı ya da okunabilir bir kitap olduğu hakkında okuyucunun kararlarını etkileyen bir unsur olduğunu ifade etmektedir. Henry Sene Ganapati (2009), buna benzer bir tanımla okurların kitapları tercih etmelerinde ilk olarak kapak tasarımının önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir. Bella Andre, kapak tasarımının çok önemli olduğunu, okuyucunun kapak tasarımına çok dikkat ettiğini ve kitabın satışını ilk etapta kapak tasarımlarının belirlediğini söylemektedir (Akt: Kozlowski, 2012).

Açıklamalardan yola çıkarak, kitap kapağı tasarımının okuyucuların satın alma ve okuma tercihlerini etkilediği söylenebilir.

Cat (2005: 354), kitap kapaklarının genç okuyucuların tercihlerinde en önemli etken olduğunu ifade etmektedir. Çocuklar için ise kitapları ebeveynleri tarafından seçildiği için kapak tasarımına göre tercih edildikleri bilinmektedir. Kitap kapağı, çocukla buluşan ilk görüntüdür. Kapak ne kadar gizemli ve çocuğun hayal dünyasına hitap edecek şekilde tasarlanırsa çocuk o kitabın içeriğini merak ederek iç sayfalara yönelecek, kitap ile etkileşime ve bütünleşmeye başlayacaktır (Arslan, 2012: 147). Çocuk için kitap kapağı, kitabın tercihi esnasında onun tanıtıcı bir afişi veya ambalajı olarak düşünülebilir.

Alison Donalty, çocuk kitaplarının bir tasarımcı tarafından yapılmasını ve tasarımcının kitabın; yazınsal durumunu, satışını, pazarlamasını vb… gibi durumları hesaba katarak kitabı satılabilir bir kapağa kavuşturarak herkesin ilgisini çekmesini amaçlamalı, özellikle de çocuklar tarafından tercih edilebilecek nitelikte bir tasarımla hazırlanması gerektiğini ifade etmektedir (Akt: Cat, 2005: 358-359).

Alison Donalty, tasarımcının çocuk kitapları için “çocukların dikkatini çekmelidir” demek yerine “herkesin dikkatini çekmelidir” demektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi çocuk kitaplarını tercih edenler ebeveynleridir. Dolayısıyla kitabı ebeveynler tercih etmekte ve çocuklara okutulmaktadır. Buna göre ebeveynlerin, çocukların keyif alacağı kitabı, çocuk için hangi kitabın uygun olduğunu bilerek hareket etmesi gerekmektedir.

Özet olarak kitap kapağının, kitabın ambalajı olduğunu, kitabın içeriği hakkında bilgi veren görsel bir dil olduğunu, okuyucuların satın almasında önemli bir etken, çocukların ise okumak için tercihlerini etkileyen önemli bir unsur olduğunu ifade edebiliriz.

Yapısal olarak ise kitap kapağının dayanıklı olması en önemli unsurdur. Bunun için dikişli ve ciltli kitaplar uygundur. Kitap kapağının aynı zamanda iç sayfaları koruyucu bir materyal olarak düşünmek gerekir. Kaliteli ve sağlam bir kitap kapağı çocuğun kendi kütüphanesini kurabilmesine, kitaplarını saklayabilmesine yardımcı olur (Özgider, 2010: 11, Yıldırım, 2013: 9).

Dolayısıyla çocuk kitaplarında kapak iki yönlü ele alınabilir. Çocuğun dikkatini çekebilecek ve çocuk tarafından özümsenebilecek bir tasarım olmalı ve aynı zamanda çocuğun uzun süre kullanabilmesi için kaliteli malzemelerden üretilmesi gerektiği söylenebilir.

2.1.3. Boyut

Çocuk kitaplarında uygulanacak olan kitap boyutlarının da çocuğun yaşına göre hazırlanması gerekmektedir. Çocuklar için hazırlanan kitaplarda boyutlar sıradan olmamalı, çocuğun dikkatini çekebilecek sıra dışı ölçülerde hazırlanmalıdırlar. Örneğin bu konu hakkında Özgider (2010: 10) ve Çakmakçı (2011: 30), çocukların farklı boyutlardaki kitapları okumaktan keyif aldıklarını ifade etmektedir. Fakat 6-8 yaş aralığındaki çocuklar için kitap boyutları normalleşerek yetişkinlerin okudukları ölçülere yaklaşmaktadırlar. Buradan yola çıkarak okul öncesi dönem için farklı ölçülerin uygun olduğunu fakat okul dönemi çocukları için ise giderek standart ölçülere göre tasarlanması gerektiği söylenebilir.

Okul öncesi dönem için ve ilkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için A4 (21x29,7 cm), A5 (14,8x21 cm) ölçülerinin uygun olduğu, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için ise A5 (14,8x21 cm) ölçüsünün doğru bir tercih olduğu bilinmektedir (Yıldırım, 2013: 9).

2.1.4. Kâğıt

Çocuk kitaplarında kâğıt kalitesi 0-10 yaş arasında fazla değişiklik göstermemektedir. Sadece 0-6 yaş arası çocuklar için ilave olarak mukavva ve bez kullanılabilir. Daha yetişkinler için ise Sarı (2006:119), çocuk kitaplarında kullanılacak kâğıdın birinci hamur ve 90gr altına düşmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

Çocuk kitaplarında kuşe sayfaların çocuklarda göz yorgunluğuna sebep oldukları için kullanılmalarının sakıncalı olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla çocuk kitaplarında kullanılacak sayfaların mat kâğıt türünde ve sağlam olması önemlidir (Özgider, 2010: 12, Çakmakçı, 2011: 32).

2.1.5. Sayfa Düzeni ve İllüstrasyon

6-8 yaş aralığındaki çocuklar için tasarlanan kitaplarda, illüstrasyonlar daha büyük ve az ayrıntılı olmalılardır. Renkler parlak ve canlı olmalı, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır. Örneğin sayfalar arasında uyum olmalıdır. Konular birbirlerini desteklemelidir. Aksi durumda bu yaşlardaki çocuklarda bu durum dikkat dağıtabilir ve çocuğu kitaptan uzaklaştırabilir. Bu yaşlar için hazırlanan kitaplarda çocuğun sanatsal yönünü geliştirmesi beklenir. Aynı zamanda çocukların hayal dünyasına hitap etmeli ve hayal güçlerini geliştirmelidir (Sarı, 2006: 123).

6-8 yaş çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda illüstrasyonlar gereksiz ayrıntılardan uzak olmalı, çocuklarda istek uyandırabilecek derecede uygun renkler seçilmeli ve sayfalarda üslup birliğinin sağlanması gerekmektedir. Sayfa düzenlemesinin bu bağlamda uygulanması durumunda, kitap ile çocukların hayal dünyası arasında bağlantı kurulması ve çocuklarda kitap okurken dikkat dağılımının önüne geçilmesi öngörülebilir.

2.2. 6-8 YAŞ ARASI ÇOCUK DERS KİTAPLARINDAKİ İLLÜSTRASYON VE TİPOGRAFİ TEKNİKLERİNİN KULLANIMI

2.2.1. 6-8 Yaş Çocuk Kitaplarında İllüstrasyon ve Tekniklerinin Kullanımı

Çocuk kitapları, çocukların görseller aracılığıyla kitabın içeriğini anlamalarına yardımcı olan hikâye kitapları olarak tanımlanabilir. Bu tarz kitaplarda illüstrasyonlar çok

önemli bir konuma sahiptirler ve çocuğun hayal dünyasına dokunarak çocuğa doğru düşünebilme, yorumlayabilme, kavrayabilme ve karar verme yeteneği kazandırdığı bilinmektedir.

Çocuklara yönelik eğitim kitaplarında kullanılan illüstrasyonlar, çocukların eğitimi konusunda en önemli unsurlar olarak bilinmektedir. Ayrıca, illüstrasyonlar sayfadaki yazılardan daha çok alan kaplamaktadırlar (Galanidou, t.y.: 153). Bodmer (1992), Çocuklara yönelik eğitim/ders kitaplarında uygulanan illüstrasyonların işlevini ise, bulunduğu sayfadaki konu metnini anlamca genişletmesi gereken, açıklayıcı, yorum yapılabilmesine olanak sağlayan, aynı zamanda mizanpaj açısından sayfadaki metni süslemesi gerektiğini ifade etmektedir (Fang, 1996: 131). Çocuklara yönelik hikâye veya ders kitaplarındaki metinler konunun tarifi olabilir fakat asıl tadı veren ve çocuk ile iletişimini devam ettiren, çocuk ile kitap arasındaki bütünlüğü sağlayan unsur sayfalardaki resimlemelerdir (Galanidou, t.y.: 153).

Tanımlamalardan anlaşıldığı üzere, çocuklara yönelik hikâye veya eğitim kitaplarında illüstrasyonlar önemli bir unsurdur ve çocuğun görsel duyusunu harekete geçiren çok güçlü bir materyal olarak bilinmektedir. Öykülenen ve tarif edilen konu hakkında çocuğun zihninde bağlantılar kurmasına imkân sağladığı da düşünülmektedir.

Çocuk kitaplarında kullanılan illüstrasyonların önemi hakkında Wright (2008: 4-5), kütüphanelerde ve kitap mağazalarındaki çocuk kitapları incelendiğinde, kitapların renkli olduğunu, enteresan illüstrasyonlarla dolu olduklarını açıklamaktadır. Ayrıca Wright, çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmak isteyen eğitimcilerle yaptığı görüşmelerde, illüstrasyonların çocuk kitaplarında birkaç önemli role sahip olduğunu ifade etmektedir.

Bunları şu şekilde açıklamaktadır;

- Yetişkin birinin çocuğa okuduğu kitaptaki metinlerden çok illüstrasyonların çocuğun dikkatini çektiğini, çocuklara anlık mesajları ve hatta içeriğini oluşturan yazılardan daha çok mesajlar verdiğini ifade etmektedir.
- İllüstrasyonlarda kullanılan renklerin, karakterlerin çocuklar üzerinde alışılmadık bir yakınlık oluşturmaları.
- Uygulanan illüstrasyonlarla çocuklar kitabın içeriğini oluşturan metni neredeyse tamamıyla anlayabilmekte ve yorumlayabilmektedirler. Bu durum çocukların

yorumlama ve ifade etme becerilerini geliştirmektedir. Dolayısı ile doğru uygulanmış bir illüstrasyonun çocuğun hayatına ne derece etkide bulunduğu düşünülmeli ve bu açıdan ele alınarak titizlikle işlenmelidir.

- İllüstrasyonlar çocuklara ipuçları vererek konuyu tarif ederler ve içerik hakkında çocuğun zihninde konuyu canlandırmasına yardımcı olurlar. Gerek ders kitaplarında gerekse hikâye kitaplarında illüstrasyonların işlevi bu denli önemlidir. Örneğin, illüstrasyonlar, henüz okumayı bilmeyen bir çocuk için bile ipuçları sunmakta ve bu ipuçlarını çocuklar zihinlerinde birleştirerek konuyu kavrayabilmektedirler. Ders kitaplarında da bu durum neredeyse tamamen aynıdır. Metni anlamakta güçlük çeken çocukların illüstrasyonların açıklayıcı yönünden faydalanarak konunun içeriğini anlayabilmektedirler.

Dolayısı ile amacına uygun, kaliteli hazırlanmış illüstrasyonların çocuklarda öğrenmeyi arttırdığı, özensiz hazırlanan illüstrasyonların ise çocukları kitaplardan uzaklaştırdığı (Kaptan ve Kaptan, 2004), bilinmektedir. İllüstrasyonun çocuklarda akılda kalıcılığını sağlamada ve konuyu açıklayan metni anlamada ve aynı zamanda çocuğun hayal dünyasını zenginleştirmesinde çok önemli olduğu bilinmektedir. (Orrantia vd. 2014: 156) Dolayısıyla çocuklar için hazırlanan illüstrasyonların amaca uygun hazırlanmaları, çocukların öğrenme sürecini hızlandıracağı gibi çocukların hayal dünyalarını da geliştirebilmektedir.

Çocuk hikâye veya ders kitabını resimleyecek olan tasarımcının, çocuk kitabı illüstrasyonlarının gelişim evrelerini bilmeli, aşamaları ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Bununla beraber çocukların bilişsel ve duyusal gelişim süreçlerini analiz etmiş olmalı ve bu süreçler doğrultusunda grafik tasarım araçlarını kullanmalıdır. Hangi tekniğin hangi yaş çocuklar için uygun olacağını, hangi yazı karakterinin kullanılacağını, kitabın ciltlemesi, kapağı, sayfa düzenlemesi hakkında doğru hareket etmelidir. Örneğin, resimlemelerini yaparken, hangi rengin uygun ve doğru olacağını, çocuğun algısına hitap edecek renklerin hangileri olduğunu tespit edebilmeli, bunun yanında renklerin çocuklar üzerindeki psikolojik etkilerini bilerek uygun renk tercihlerinde bulunmalıdır (Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009: 513). Tasarımcılar çocuk kitabının aslında bir sanat yapıtı olduğunu bilerek hareket etmelidir (Şahin, 2014: 1311). Çocuklar kitaplardaki illüstrasyonlarla gerçek dünya arasında bir köprü kurarlar, bu durum onların hayal dünyalarını zenginleştirdiği için kendilerine yeni bir dünya yaratırlar (Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009:

513). Wright'e göre (2008: 4), kitabı oluşturan metinlerin görselleştirilmesi ile görseller üzerinden çocuğun algı seviyesi oluşmaktadır. Çocuklar okudukları kitaptaki konuyu ve kitaptaki illüstrasyonlarla sağlanan anlatım biçimlerini model olarak algılamakta ve hayatlarına yansıtmaktadırlar. Dolayısıyla tasarımcı tüm bu durumları göz önüne alarak hareket etmeli, çocuğun hayal dünyasını olumsuz yönde etkileyecek durumlardan kaçınmalıdır. Çünkü çocuğun kitabı okuması ve incelemesi için kitap ile arasında duygusal bir bağ olmalıdır. Çocuğun bu sevgi bağını kurabilmesi için sanatçının duyarlı bir şekilde kitabı resimlemesi gerekmektedir (Şahin, 2014: 1311).

Kitaplar amaca uygun resimlendirilmediklerinde çocuk ile kitap arasında bir bağ kurulamamakta ve çocuk o kitabı tercih etmemektedir. Çocuk, kitap ile iletişim halinde olsa da kitabın, çocuğun hayal dünyasına dokunmadığı ve çocuğun gerçek dünya ile kitaptaki resimlemelerle bir ilişki kuramadığı söylenebilir. Dolayısıyla amaca uygun hazırlanmamış kitapların, çocuğun gelişiminde olumsuz yönde etkiler yaratacağı düşünülebilir. 6-8 Yaş çocuk kitaplarındaki resimlemeler çocuğun gelecek yıllarını da etkileyeceği için, tasarımcının kitabı tasarlarken, resimlerken, her yönden düşünebilmesi, çocuğun algı seviyesine göre hareket etmesi ve kitabı düzenlemesi gerekmektedir.

6 yaş ve üzeri dönemdeki çocuklar, okuma ve yazma becerilerini elde etmeye başladıklarından dolayı, bu yaşlardaki kitaplarda illüstrasyonlar içeriği oluşturan metni açıklamanın yanında, eğitici ve yönlendirici de olmalılardır. Wright (2008: 16), görsellerin binlerce kelimeyi ifade edebileceğini fakat bu yaşlardaki çocuklar için illüstrasyonların, metinler olmadan hiçbir şey ifade etmediklerini söylemektedir. Dolayısı ile bu yaşlardaki çocukların kitap okuma alışkanlığı kazanabilmeleri veya bu alışkanlıklarını sürdürebilmeleri için illüstrasyonlar kadar metinlerin içeriği ve tasarımsal düzenleri de önemlidir.

2.2.2. 6-8 Yaş Çocuk Kitaplarında Tipografi ve Tekniklerinin Kullanımı

Çocuk kitaplarında uygulanacak metin düzenlemesinin en az illüstrasyon kadar önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Kullanılacak yazı karakteri, punto tercihi, hizalama gibi tipografik unsurlar çocuklara yönelik hazırlanan ders kitaplarında amaca uygun sayfa düzeni açısından oldukça önemli gereksinimlerdir. Çocuğun kitaba olan ilgisini en az illüstrasyonlar kadar, metin düzenlemesinin de etkilediği dikkate

alındığında, sayfalarda kullanılacak metinlerin görsel açıdan da çocuklara hitap etmesinin doğru bir yaklaşım olacağı söylenebilir.

Phinney ve Colabucci (2010: 17), bu yaşlardaki çocuklar için hazırlanan kitaplarda tipografik düzenlemenin mesajı iletme konusunda hayati bir önem taşıdığını ifade etmektedirler. Bu yaşlardaki çocuklara yönelik hikâye ve ders kitaplarında oldukça ihmal edilen bu durumun, çocuklarda anlam karmaşasına yol açtığını, algılama seviyelerinin gelişimini olumsuz yönde etkilediğini açıklamaktadırlar.

2.2.2.1. Yazı Karakteri ve Punto Tercihi

Okul öncesi dönem (0-6) yaş çocuk kitaplarında 16-20 punto kullanılırken, Okul dönemi çocuk kitaplarında puntolar 12-14 punto aralığında seyreder. Genel olarak ise harf büyüklüklerinin sayfa ebadıyla orantılı olmaları gerekmektedir (Çakmakçı, 2011: 36, Sarı, 2006: 119).

Çocuk kitaplarında kullanılacak punto ve yazı karakterlerinin çocuk tarafından rahat okunabilecek bir yazı karakteri ve punto değerinde olması gerekmektedir. Örneğin Güleç ve Geçgel (2006), iki tip yazı karakteri kullanımından bahsetmektedir. Bir tanesi kitabın sunumu için hazırlanan şekilli, dikkat çeken, çocukta ilgi uyandıran yazı karakteri, bir diğeri ise konuyu yani kitabın hikâye metnini anlatan, rahat okunabilen yazı karakteri olması gerektiğidir. Bunların doğru ve çocukların algı seviyesine göre titizlikle seçilmeleri gerektiğini ifade etmektedirler (Akt: Özgider, 2010: 13). Bunun yanında ilkokul dönemi çocukları için daha ince yazı karakterlerinin kullanılmasında fayda olduğu düşünülmektedir (Çakmakçı, 2011: 36).

Wilkins ise (2009:402), çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda, erken yaşlar için puntoların büyük, harf ve satır aralarının ise okunabilir ölçüde geniş olması gerektiğini ifade etmektedir. Çocukların yaşı ilerledikçe, bu boşlukların daralmaları, puntoların ise küçülmelerinin gerektiğini açıklamaktadır. Ayrıca, çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda yazı karakterleri tırnaksız olmalılardır. Yetişkinler için tercih edilen tırnaklı yazı karakterleri, çocuklarda okumayı güçleştirmektedir. Dolayısı ile çocuk kitaplarında okunabilirliği arttıran bir diğer önemli unsurun uygun punto kullanımı ve doğru yazı karakteri seçimi olduğu söylenebilir.

Okul dönemi (7-8-9 yaş) birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için en az 12 puntonun, (10-11 yaş) dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için 10 puntonun, ilköğretimin ilk yıllarındaki öğrenciler için ise 12-14 puntonun uygun olduğu düşünülmektedir (Özgider, 2010: 13). Çocuklara yönelik hazırlanan kitaplardaki punto ve yazı karakteri tercihinde farklı görüşlerde söz konusudur. Örneğin, bu konu ile ilgili olarak Yıldırım (2013 :9) birinci sınıf için 20 punto, ikinci sınıf için 18, Üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflar için 12 punto ve daha ilerisi için 10 puntonun uygun olduğunu ifade etmektedir.

Açıklamalardan yola çıkıldığında, "Okul Dönemi" çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda punto ve yazı karakteri tercihi konusunda birbirlerine yakın değerlerin ortak görüş olduğu söylenebilir. Bu tercihlerin sayfanın ölçüsüne, kullanılan illüstrasyonların kapladıkları alanlara ve metnin uzunluğuna göre değişiklikler gösterebilmektedir.

2.2.2.2. Sayfa Düzeni ve Yazı

Çocuk kitaplarında sayfa kenarlarında gerekli ve orantılı boşluklar olmalı, çift sütun yerine tek sütunlu metin düzenlemesi yapılmalı çünkü tek sütunlu metinler çocuğa okuma kolaylığı sağladığından dolayı çocuk daha rahat okuyabilecek ve okuduğunu anlayabilecektir. Örneğin Özgider, (2010: 12), tek sütunlu, satır aralarının uygun ölçüde düzenlenmiş metinlerin ve sayfalarda metinlerin aynı hizada başlamalarının, çocuğa okuma alışkanlığı kazandıracağını ifade etmiştir.

Çocuk kitaplarındaki sayfa düzeni aynı zamanda çocukların yazı yazma beceri ve alışkanlıklarını da etkileyeceği için doğru biçimde düzenlenmelidir. Örneğin bu konu hakkında Yıldırım (2013:9), çocukların okudukları kitaplardaki yazı düzenini kendi yazı düzenine göre uyarladıkları için doğru düzenlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü çocuk yazma becerisini bu kitaplardan kazanmaktadır.

Açıklamalara bakıldığında, çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda, sayfa düzeni gibi kullanılacak yazı karakterinin de önemli olduğu anlaşılmaktadır. Kitaplarda kullanılan yazı karakterlerinin çocuklar tarafından referans alınarak kendi yazı düzenlerini oluşturuyor olmalarından da anlaşılacağı üzere, sayfa düzenindeki illüstrasyon, metin, sayfa ölçüsü gibi unsurların oldukça önemli bir konuma sahip oldukları söylenebilir.

Kullanılacak puntolarda ise çocukların yaş aralığına göre tercihlerin değiştiği bilinmektedir. Örneğin, Sarı (2006: 123) çocuğun yaşı ilerledikçe sayfa sayıları artmakta, sayfalarda kullanılan puntolar küçülmekte olduğunu ifade etmektedir (Sarı, 2006: 123).

Dolayısı ile 6-8 yaş çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda, mizanpaj incelemeleri yapıldığında puntoların küçülmekte olduğu, görsellerde ise azalma olduğu görülmektedir. Yaşları ilerledikçe görselin yerini yazılar almaya başlamaktadır. Bu bağlamda doğru mizanpajın yapılabilmesi için metinler iyi analiz edilmeli ve yaş grubuna uygun düzenlenmelidir. Ayrıca tasarımda üslup birliği elde edilerek çocuk ile kitap arasındaki bağın kopmaması sağlanmalıdır.

2.2.2.3. Başlık ve İç Metin Kullanımı

6-8 yaş çocuk kitapları tasarımında başlık ve iç metin düzenlemelerinde yazı karakteri tercihi en önemli kıstas olarak bilinmektedir. Phinney ve Colabucci (2010: 18), seçilen yanlış bir fontun başlıklarda ve iç metinlerde anlam karmaşasına yol açacağını, iletilmesi gereken mesajın amacından uzaklaşacağını ifade etmektedir.

Başlık ve iç metinlerde kullanılan yazı karakteri illüstrasyonu doğru ifade edebilmesi için tasarımsal düzenlemesi, font seçimi, özellikle gövdeyi oluşturan metinlerde satır aralıkları gibi detayların tasarımcı tarafından özenle hazırlanmasının daha doğru olacağı bilinmektedir. Çünkü metin düzenlemesinin sayfa tasarımını doğrudan etkilemesinin yanı sıra, uygun hazırlanmayan bir sayfa tasarımının çocuklarda okuma ve ders çalışma isteklerini engellediği düşünülmektedir.

Şahin (2012: 130), ders kitaplarında metinlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine ve düzeylerine uygun olarak düzenlenmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Doğru hazırlanmış metin düzenlemeleri ve illüstrasyonlar ile etkili bir grafik tasarım oluşturulacağı düşünüldüğünden, bu durumun öğrenciyi ders çalışma konusunda güdüleyeceği, öğrencinin başarısını arttıracağı ve öğrenciye derse yönelik olumlu bir yaklaşım kazandıracağı bilinmektedir (Alpan, 2004: 198).

Metin düzenlemesinin doğru hazırlanmasıyla hikâyenin okunabilirliğinin arttığı ve hikâyenin netleştiği fark edilirken, kötü bir düzenlemeyle ise kitabın amatör görünmesi ve kitabın okunmasının zorlaştığını ifade eden Phinney ve Colabucci (2010: 21), kitaplardaki dizginin, metin düzenlemesinin, kullanılan materyallerin uzmanca

hazırlanmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Çocuklara yönelik hazırlanan hikâye veya ders kitaplarında da bu durumun geçerli olduğu düşünüldüğünde, metin düzenlemelerinin, kitapta kullanılan başlıkların ve gövde metinlerinin, renk, biçim, sayfa içindeki oran orantı gibi tasarımsal açısından titizlikle hazırlanmasının kitaplarda okunabilirliği ve konunun daha net anlaşılmasını sağlamaktadır. İç metin yazı karakteri ile başlıklarda kullanılan yazı karakteri arasındaki anatomik ve görsel olarak; punto, renk ve konumlandırma açısından doğru uyum elde edildiğinde, 6-8 yaş çocuklar ile kitap arasında sağlam bir bağ kurulduğu ifade edilmektedir.

Sayfa tasarımlarında metinler ve başlıklarda grafik tasarım ilkelerine göre yapılan düzenlemelerin, çocuklarda okuma isteğini arttırdığı, kitabın okunabilirlik ve mesajı daha net verdiği, çocukların ders çalışmalarına olumlu yönde etkisi olduğu düşünüldüğünde, grafik tasarımın öğrenciler üzerinde eğitim açısından önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6-8 YAŞ ÇOCUK KİTAPLARI

3.1. 6-8 YAŞ ÇOCUK DERS KİTAPLARINDA İLLÜSTRASYON VE YAZI İLİŞKİSİNE YÖNELİK UZMAN GÖRÜŞLERİ

3.1.1. 6-8 Yaş Çocuk Kitaplarında İllüstrasyon ve Yazı İlişkisi

Sayfa yüzeyinde göz, ilk olarak renk ve şekilleri, daha sonra metni algılamaktadır (Kaptan ve Kaptan, 2004). Dolayısıyla tasarımcı, görsel elemanları kullanarak hareketi oluşturmakta ve okuyucunun dikkatini vurgulamak istediği yöne çekmektedir.

Çocuk kitaplarında da bu durumun benzer olduğu söylenebilir. Örneğin, Ayla Çınaroğlu, çocuk kitaplarındaki resimlemelerin metni destekleyen ve tanımlayan bir unsur olmaları gerektiğini, görsel olarak bir bütünlüğün olmasını ifade etmektedir (Akt: Neydim, 2007: 191).

Tanımlamalardan yola çıkarak, çocuk kitapları için, illüstrasyonların çocukları metne odaklamakta önemli bir unsur olmalarından dolayı, illüstrasyonların öncelikle metinleri desteklemesi, metinleri açıklaması, metin ile beraber görsel bir bütün oluşturmaları ve çocukların dikkatini çekmeleri gerekmektedir.

Çocuk kitaplarında illüstrasyon ve tipografi ilişkisinin sayfa düzenini de oluşturduğu düşünüldüğünde, bu bileşenler arasındaki uyum ve bütünsellik sayfa tasarımının düzeyini ve kalitesini belirlemektedirler (Sever, 2007: 45). Dolayısıyla çocuk kitaplarında iyi bir sayfa tasarımı oluşturabilmek için öncelikle görsel-metin ilişkisinin doğru tasarlanmaları ve doğru düzenlenmeleri, birbirleriyle uyumlu ve birbirlerini desteklemeleri gerektiği söylenebilir. Görsel ve metin arasındaki bu durum sayfanın görsel kalitesini belirlediği gibi, çocukların o kitaba olan ilgisini de arttırdığı düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak doğru bir sayfa tasarımı, yani doğru ilişkilendirilmiş görsel-metin uyumu, çocuk ile kitap arasında aynı zamanda bir köprü oluşturmaktadır.

Buna ek olarak Sever (2007: 45), illüstrasyon, metin ve sayfa kenar boşluklarının birbirleriyle uyum içinde olmalarının, çocuğun o kitabı tercih etmesinde önemli bir rol oynadığını da ifade etmektedir. Çocuklar bir kitabı incelerken veya okurken, kitabın illüstrasyonlarına fazlasıyla dikkat ederler ve illüstrasyonların neyi anlatmak istediklerini anlamaya çalışırlar. Çünkü illüstrasyonlar, çocuklar için akılda kalıcı bir unsurdur ve

çocuklar kitabın metnini illüstrasyonlar ile daha rahat anlarlar, daha iyi analiz ederler. Dalton (2013: 644), kitabın metni ile illüstrasyonu arasındaki uyum çocuğun kitabı daha rahat algılamasında ve kitabı benimsemesinde önemli bir konuma sahip olduğunu ifade etmektedir.

3.2. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde M.E.B. tarafından hazırlatılmış ve araştırma kapsamında yeniden uygulanmış "Türkçe 1" ders kitabı çalışması ve iki farklı tasarım hakkında uzman görüşlerine, analiz ve yorumlarına yer verilmiştir.

Şekil 3.1: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

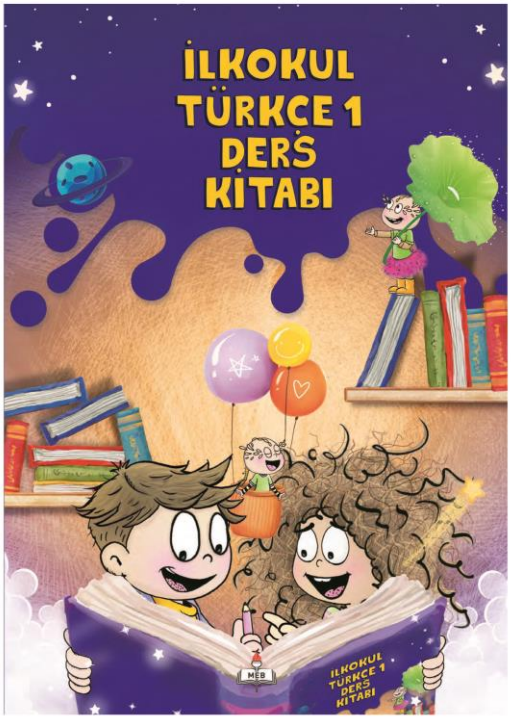

Şekil 3.2: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

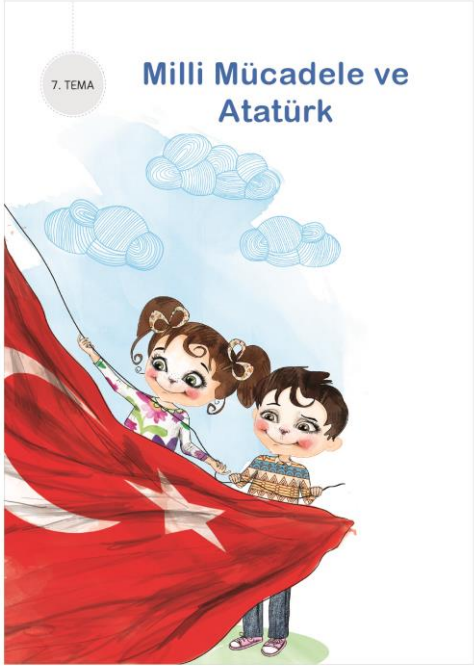

Şekil 3.3: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

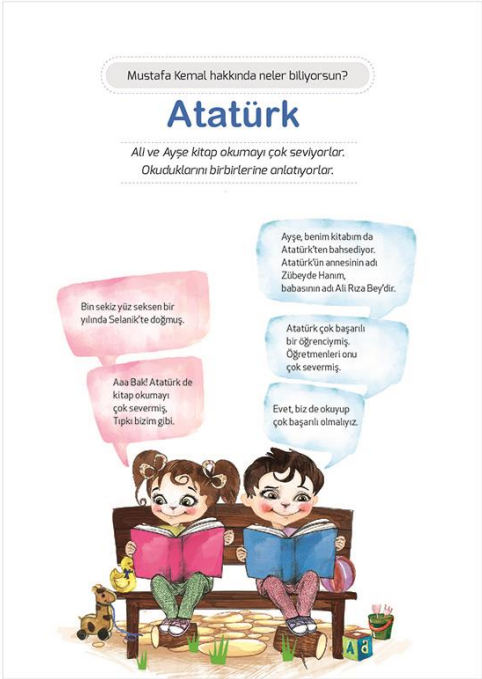

Şekil 3.4: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

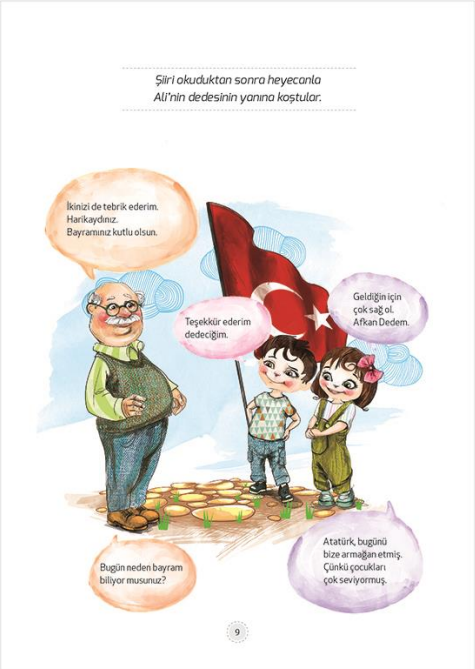

Şekil 3.5: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

Şekil 3.6: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

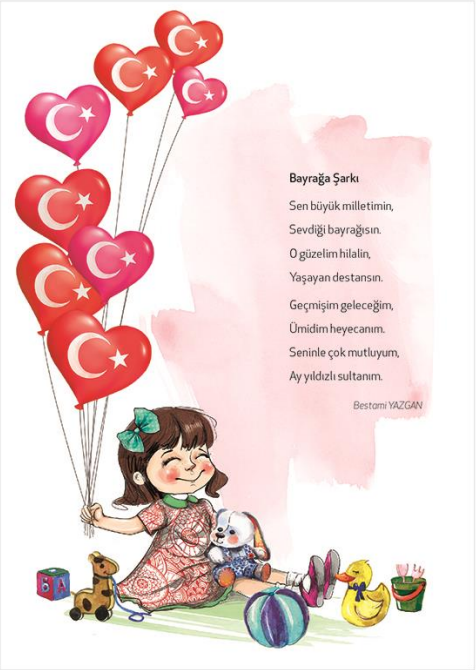

Şekil 3.7: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

Şekil 3.8: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

Şekil 3.9: M.E.B. Tarafından Hazırlatılmış Ders Kitabı (Soldaki) ve Araştırmacı Tarafından (Sağdaki) Hazırlanmış Ders Kitabı

Aşağıda tez çalışması kapsamında görüşlerine müracaat edilen uzmanların, anket sorularına verdikleri cevapların dökümü ve her soru için ortak gerekçeleri yer almaktadır.

A-M.E.B. Tarafından hazırlatılmış ders kitabı

B-Araştırmacı tarafından hazırlanmış ders kitabı

Tablo 3.1: Türkçe 1 Ders Kitabı Uygulaması Uzman Görüşleri.

No	Sorular	Kitap	Evet	Hayır	Kısmen
1	Kitap kapaklarında kullanılan (A-B) illüstrasyon 6-8 yaş çocuklar için dikkat çekici midir?	A	1	4	
		B	3	1	1

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri
6-8 yaş arası çocuklar için ya kendilerine benzer karakterler ya da çok sıra dışı tipler dikkat çekici gelir diye düşünüyorum. Bu grupta karakterlerin yaşı büyük duruyor. Kompozisyon ve renkler 6-8 yaş çocuklar için uygun görünüyor fakat genel anlamda çok eski bir tasarım anlayışı. Dolayısı ile olumlu açıdan dikkat çektiği söylenemez. Yazı ve çizim ön planda. Mimiklerde sıkıntı var fakat yine de dikkat çekici. Daha yenilikçi, sıra dışı karakterlerin ve sayfa düzeninin dikkat çekeceğini düşünüyorum. Fazla karışık olduğu için dikkat çekmekten çok anlaşılmaz görünüyor. Kapakta uygulanan karmaşık düzen, font seçimi ve illüstrasyonların sıradan ve karışık olmasının çocukların dikkatini yeterince çekmeyeceği düşünülmektedir. 6-8 Yaş arası çocuklar için kendilerine benzer karakterlerin olması, sıra dışı karakter tiplemelerinin resmedilmesi daha dikkat çekici olabilir. Hazırlanan kitap kapağındaki karakterlerin hitap ettiği yaş gurubunun daha büyük olduğu düşünülmektedir. Kurulan kompozisyon ve renk seçimleri her ne kadar uygun görünse de tasarım açısından biraz ilkel bir yaklaşım olduğu söz konusudur. Dolayısı ile yeterince dikkat çektiğini söylemek doğru olmayabilir. Daha yenilikçi bir yaklaşım ile sıra dışı karakterlerin ve sıra dışı bir sayfa düzeninin bu yaş aralığındaki çocuklar için daha dikkat çekici olacağı düşünülmektedir.	Tiplemeler A grubuna göre daha sevimli. Çocuğa daha dikkat çekici gelebilir. Bulutlarda uçan kitaplar kompozisyon olarak dikkat çekici. Kapakta kullanılan canlı renkler ve kompozisyon yerleşimi 6-8 yaş grubu çocuklar için dikkat çekici ve uygundur. Çizim çok küçük kalmış. Çizimdeki karakterlerin dağınıklığı dikkati toplamada güçlük yaşatıyor. A grubuna göre biraz daha sevimli geldi. Bulutlar, kitapların içinde uçan çocuklar sayfadaki boşluk dengesi A grubuna göre daha dikkat çekici görünüyor Kompozisyon ve yaratılan heyecan çok eğlenceli görünüyor. Çocukları hem eğlendirebilir hem de onların duygu dünyaları ile bütünleşebileceği için çocuklar tarafından benimsenebilir. Kapakta uygulanan abartılı kitap illüstrasyonlarının bulutlarda uçuşmaları bu yaş aralığı çocuklar için dikkat çekici olabileceği söylenebilir. Kullanılan canlı renkler, kurulan kompozisyon, karakterlerin sevimli olması ve özellikle yaratılan heyecanın eğlenceli görünmesi çocukların dikkatini çekmenin yanında onları hayal dünyalarıyla bütünleşerek ve çocuklar tarafından kitabın daha kolay benimsenmesini sağlayabilir.

Tablo 3.1: (devam) Türkçe 1 Ders Kitabı Uygulaması Uzman Görüşleri.

2	Kitap kapaklarında uygulanan illüstrasyonda kullanılan renkler 6-8 yaş çocukların algı düzeyine uygun mudur?	A	1	1	3
		B	5		

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri
Sert, agresif, çocuk ruhunda negatif duygular uyandıracak renkler olmadığı sürece olabilir fakat yeterli görünmüyor. Canlı renklerin kullanılması çocukların algı düzeylerini üst seviyede tutmaktadır burada bu yaklaşım gerçekleştirilmemiş. Tema ile uyumlu Çocuklarda olumsuz duygular uyandıracak renkler kullanılmamış bence. Fazla parçalı ve karışık olması renklerin algılanmasını zorlaştıran bir durumdur. Daha büyük yaş grupları için olabilir. 6-8 Yaş arası çocuklar için kitaplarda canlı renklerin kullanılmasının daha doğru olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca düzende uygulanan karışıklığın algılamayı da güçleştirdiği düşünülmektedir.	Parlak renkler çocukların hep ilgisini çeker. Kapakta bu renk güzel olmuş. Kullanılan renkler ve renkler arasındaki uyum dikkatin dağıtılmaması açısından da olumlu görünüyor. Tema ile uyumlu Özellikle kapakta A grubuna göre daha karmaşadan uzak bir renk kullanımı var. Renk dengesi çok başarılı. Kapakta kullanılan canlı renkler ve renkler arasındaki uyum çocukların dikkatini toplaması açısından önemlidir. Uygulamadaki renk kullanımının başarılı olduğu söylenebilir.

3	Kapaklarda kullanılan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi uyumlu mudur?	A	1	2	2
		B	4		1

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri
Doğrusunu söylemek gerekirse tiplemeler çok demode duruyor. Yazı karakteri de oldukça eski. Bu anlamda ikisi de birbirine uyumlu derim. Kullanılan renk, boyut ve font uyumludur. Özellikle font seçiminin yuvarlak hatlı olması çocuklar için uygundur. Tipografik düzen çok iyi. Çizimlerde yeterli. Uyumsuzluk görünmüyor. Ancak günümüzde çok yeni ve güzel yazı karakterleri var ve daha yaratıcı tasarım anlayışıyla kullanılıyorlar. Aynı yenilikçi anlayış illüstrasyon için de geçerli. Keşke böyle anlayış içinde uyum yakalanabilse. Biraz ilkel bir anlayış görünüyor. Yazı karakteri ve tiplemelerdeki demode anlayışın çalışmayı olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.	Kapak illüstrasyonunda hoş bir anlatım olmuş. Tipografideki hareket iyi olmuş. Çok başarılı Tipografi çok zayıf, vurgu yok. Fakat çizim bu konu için çok iyi ve dikkat çekici... Uyumsuzluk göremedim Gayet modern bir uyum sağlanmıştır. İllüstrasyon ve tipografinin uyumlu olarak bir arada kullanıldığı düşünülmektedir.

Tablo 3.1: (devam) Türkçe 1 Ders Kitabı Uygulaması Uzman Görüşleri.

4	Kitapların iç sayfalarında kullanılan (A-B) illüstrasyonlar çocukların hayal dünyasını geliştirebilecek düzeyde midir?	A		4	1
		B	2	2	1

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**
Zaten içerikleri gereği çocuğun hayal dünyasını geliştirmeleri pek mümkün değil. Kullanılan kompozisyonlar hareketsiz ve detaysız.3 boyutlu yerine çocuk kitaplarında klasik el çizimi tercih edilmeli. Metni destekleyen bir çizim olmuş. Çocukların yaratıcılığını destekleyeceğini düşünmüyorum... İçerikler zaten didaktik. İllüstrasyonlar da bu içerikleri bire bir anlatmaya yönelik. Bu haliyle çocukları bir hayal dünyasına yönlendirmesi mümkün değil. Ancak öykü kitaplarının bu anlamda işlevi olabilir. Sayfadaki yoğunluk figürlerin yaptığı eylemi algılanamaz düzeyde kısıtlıyor. Ders kitaplarındaki illüstrasyonları içeriği yansıtma zorunluluğu olmasından dolayı hayal güçlerini geliştirme konusunda biraz yetersiz kalabileceği düşünülmektedir.	Yine aynı gerekçeyi burada da tekrarlayacağım. Ancak resimli çocuk öykülerinde çocuğun hayal dünyasını geliştirecek bir şeyler yapabilirsiniz. Karakterler, renkler canlı ve hareketli. Kompozisyonlarda detaylar, objeler kullanılması gayet güzel ve çocukların hayal dünyasını geliştirmede katkıda bulunur. Diğer çizime göre illüstrasyon daha başarılı Aynı gerekçeyi hem A hem B grubu için söyleyebilirim. Görselin açık, net, anlaşılır ve sevimli olması 6-8 yaş grubunun hayal dünyasına katkı sağlar. B çalışmasında da aynı durum söz konusudur fakat uzman görüşlerine göre tasarlanan karakterler, canlı renkler ve özellikle hareketli kompozisyonlar çocukların hayal dünyasını geliştirebilir. Ayrıca karakterlerin sevimli olması, açık ve anlaşılır bir yaklaşım çocukların hayal dünyasına dokunabilir.

5	Kitapların iç sayfalarında (A-B) resmedilen karakter tasarımlarının hareketleri (jest, mimik, duyguyu yansıtma) 6-8 yaş çocuklar için gerçeğe uygun mudur?	A		2	3
		B	4		1

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**
Çok durağan buldum. 3 boyutlu teknik kullanılmasından dolayı hareketler donuk ve tam olarak duyguyu anlatmıyor. Kısmen Hem mimikler hem de beden dili açısından çok ifade- duygu zenginliği göremedim. İfadelerle vücut dili ağız hareketleri ve mimikler uyuşmuyor. Gerçekçi değil. Karakterlerin üç boyutlu olmalarından kaynaklanan bir durağanlık söz konusudur. Ayrıca vücut dili, ağız hareketleri ve mimikler arasında bir uyuşmazlık olduğu düşünülmektedir.	Daha zengin, duyguları yüzlerinden rahat okunabilecek ifadeler olabilir. Karakterler dinamik ve sevimli. Jest ve mimikler canlı, hareketli ve detaylı. Evet-Mimikler metindeki anlatılan ruh halini yansıtıyor. Mimikler daha belirgin ve anlaşılır düzeydedir. İfadeler duruşları ve sevimlilikleri oldukça başarılı. Karakterlerin sevimli ve dinamik olmaları, jest ve mimiklerin hareketli ve detaylı olmaları duyguyu yansıtmaktadır. Dolayısı ile B çalışmasında ifadeler, duruşlar ve karakterlerdeki sevimli görünüm A kitabına göre daha başarılı olduğu söylenebilir.

Tablo 3.1: (devam) Türkçe 1 Ders Kitabı Uygulaması Uzman Görüşleri.

6	Kitapların iç sayfalarında kullanılan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi 6-8 yaş çocuklar için algı ve okunabilirliği kolaylaştırmakta mıdır?	A			5
		B	3	1	1

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**
Başlıkları, yazıları çok rahat okutuyor ama grafik tasarım olarak çok eski bir anlayış. Uygun renk kullanılmış fakat daha estetik bir font olabilir. Çok blok şeklinde Algı ve okunabilirlik açısından sorun yok bence. Ancak daha dünyayı takip eden daha yenilikçi bir anlayış olabilse hem illüstrasyon hem de tipografi kullanımıyla çocuklara daha çok artı katacağını düşünüyorum. Kısmen uygun görünüyor. Başlıklar ve iç yazılar rahat okunabilmektedir. Kullanılan renkler de uygundur. Fakat yenilikçi bir anlayışın olmadığı ifade edilmektedir. Örneğin daha modern yazı karakterleri, daha modern illüstrasyon üslupları kullanılması gerektiği düşünülmektedir.	Başlıklar, metinler çok zarif ve okunabilirliği iyi. Uygun renk, doğru font seçimi ve okunaklı büyüklüktedir. Ancak biraz daha kalın bir font olması faydalı olurdu. Çocukları sıkmadan eğlenceli bir şekilde resmedilmiş ve düzenlenmiş bir sayfa... B grubunda da okunabilirlik ve algılama açısından sorun yok. Tam olarak yazı büyüklüklerini bilmiyorum ama 6 yaş için biraz küçük ve uzun Kullanılan başlıklar ve iç metinlerin zarif ve okunabilir olduğu ifade edilmektedir. Uygulanan illüstrasyonlar ile uyumlu olduğu ve çocukların algılama ve okuyabilmelerine yardımcı olabilecek niteliklere sahip olduğu düşünülmektedir.

7	Kitapların iç sayfalarında (A-B) kullanılan yazı karakteri 6-8 yaş çocukların algı düzeylerine uygun mudur?	A	1	2	2
		B	3		2

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**
Demode bir font seçimi, daha modern ve estetik bir font seçilebilirdi. Daha iyi bir font kullanılabilirdi. Yazılar çok okunaklı Genel olarak algılama açısından sorun göremiyorum fakat biraz itici görünüyor. Fazla karışık ve yoğun Yazılar yeterince okunaklı fakat ilkel bir font tercihi olmasından dolayı çocuklar tarafından yeterince benimsenemeyeceği düşünülmektedir.	Tercih edilen font biraz daha üst yaşlar için daha uygun görünüyor. Fakat yine de uygun olduğunu söyleyebilirim. Rahat okunabiliyor. Kısmen Algı karışıklığı yaratmayacak bir yalınlık elde edilmiş. Sade olması daha algılanır yapıyor Kullanılan yazı karakterlerinin yalın ve okunabilir olmaları yazı karakterlerinin çocukların algı düzeyine hitap edebilecek nitelikte olduğu ifade edilmektedir.

Tablo 3.1: (devam) Türkçe 1 Ders Kitabı Uygulaması Uzman Görüşleri.

8	Kitapların sayfaları arasında üslup birliği var mıdır?	A		2	3
		B	4		1

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri
Çok dikkat çekici olarak kapaktaki tiplemelerle iç sayfadaki tiplemeler ve illüstrasyon tarzı oldukça farklı. Sayfalar birbiriyle uyumludur fakat eski bir grafik tasarım anlayışı hâkimdir. (Doğru yorumlayabilmek için tüm kitabı incelemeli) Kapak ve iç sayfalarda üslup farklılıkları zaman zaman var. Özellikle karakterlerde. Birlikteliği iyi fakat olumsuz bir birliktelik sağlanmış. Ayrıca kompozisyonlar çok karışık. Kapakta ve iç sayfalarda kullanılan tiplemelerin illüstrasyon tarzlarının farklı olması, eski bir grafik tasarım anlayışının hâkim olması, kapak ve iç sayfalardaki üslup farklılıklarının olması kompozisyonlarda bir karışıklığın oluşmasına neden olmaktadır ve grafik tasarım açısından yeterli olmadığı ifade edilmektedir.	Üslup bütünlüğü güzel sağlanmış Sayfalar birbiriyle uyumludur. Oldukça modern bir üslubu vardır. (Doğru yorumlayabilmek için tüm kitabı incelemeli) Üslup bütünlüğü güzel. Gayet başarılı bir birliktelik sağlanmıştır. Kitabın kapak ve iç sayfalarındaki illüstrasyon, yazı karakteri ve sayfa düzenindeki bütünlüğün modern bir üslupla elde edilmesinin olumlu olduğu ve çalışmanın genel olarak başarılı bir bütünlük sağladığı ifade edilmektedir.

9	Kitaplarda uygulanan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi 6-8 yaş çocuklarda okuma isteği uyandırabilecek özellikte midir?	A		1	4
		B	2		3

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri
Çocukları etkileyebilecek çok çarpıcı sayfalar yok ama derdini anlatıyor. Kısmen öyle bir istek uyandırabilir. Kısmen Okunabilirlik ve algılama açısından bakıldığında çocuklar içeriği rahat kavrayacaklardır diye tahmin ediyorum. Ancak sanırım çok büyük bir okuma isteği uyandırmayacaktır. Yazı ve görsel sayfada dağınık yerleştirilmiş kafa karıştırıcı bi durum yaratır. Yazı ve görsellerin dağınık düzenlenmiş olmaları çocuklarda algı karışıklığı yaratabilir. Ayrıca okunabilirlik açısından bir sorun olmadığı fakat okuma isteği uyandırabilecek nitelikte bir ilişkinin olmadığı düşünülmektedir.	İllüstrasyonlar gayet iyi ama yazılar biraz etkisiz kalmış. Görseller ve tipografi arasındaki uyum başarılı olduğundan çocuklarda okuma isteği uyandırabilecek niteliktedir. Biraz daha belirgin bir yazı kullanılabilir. A grubunda olduğu gibi. Derdini anlatıyor. İllüstrasyonların sevimli olması okunabilirliği arttırabilir. Daha büyük font kullanılsa sanırım daha net algılanır İllüstrasyon ve tipografinin sadeliği ve aralarındaki uyumun çocuklarda okuma isteği uyandırabileceği ifade edilmektedir. Ancak biraz daha belirgin ve daha büyük puntolarda iç metin yazılarının kullanılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 3.1: (devam) Türkçe 1 Ders Kitabı Uygulaması Uzman Görüşleri.

10	Sayfa tasarımlarında (A-B) hesaplanan beyaz boşluklar grafik tasarım açısından yeterli midir?	A		1	4
		B	4		1

A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri	**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**
Biraz daha ferah olabilirdi. Kompozisyonlar biraz karışık. Bazı alanlar çok yazı ile sıkışmış... Dengesizlik hissetmedim. Ancak biraz yoğun ve yorucu geldi. Çok yoğun bir yaklaşım söz konusu. Uygulamada kompozisyonların karışık, bazı alanlarda yoğunluk olduğu ifade edilmektedir. Dolayısı ile okuyucu için yorucu bir düzenleme olduğu ifade edilmektedir.	Çok sıkışık, boşluksuz değil ama daha dolu dolu olabilir. Kompozisyonlar yeterince açık ve sadedir. Çok fazla boş alan var B grubunda da okunabilirliği ve algılamayı engelleyecek bir grafik boşluk dengesizliği hissetmedim. Düzenleme oldukça başarılı. Kompozisyonların yeterince açık ve sade olmaları ile beraber olumsuz olarak da fazla gereğinden fazla boşlukların olduğu ifade edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 6-8 Yaş çocuklara yönelik hazırlanan "Türkçe Ders Kitaplarındaki" illüstrasyon-yazı ilişkisi üzerinde durularak, kitaplarda olması gereken illüstrasyon kullanımı, font ve punto tercihi, kapak ve iç sayfa düzeni, kullanılacak kâğıt gramajı vs… grafik tasarım ilke ve elemanları açısından araştırılmış ve incelenmiştir. Buna bağlı olarak kitabın görsel tasarım açısından niteliği, okunabilirliği, çocuklar tarafından benimsenmesi, çocukların yaş gruplarına göre hazırlanması açısından da incelenmiş ve bir uygulama örneği hazırlanmıştır. Uygulama kapsamında kapak çalışmasında *Arial Rounded MT Bold* yazı karakteri 50 punto ve *Avant Garde Demi* yazı karakteri 30 punto değerlerinde kullanılmışlardır. Yazı karakterleri tercihleri uzmanların görüş ve önerilerine yakın anatomik yapıda olduğu için tercih edilmiştir. İç sayfalarda ise başlıklar *Arial Rounded MT Bold* yazı karakteri 30 punto ve gövde metinleri *Exo Regular* 12-14 punto değerlerinde kullanılmıştır. Ayrıca satır araları 14 ve 16 punto olarak uygulanmıştır.

Araştırmada 6-8 yaş çocuklara yönelik ders kitaplarında illüstrasyon -yazı incelenmesi ve uygulama örneği irdelenmiş ve bu bağlamda özgün olarak yeni bir çalışma ortaya koyulmuştur.

Analiz edilen ve irdelenen M.E.B. tarafından yapılan çalışmada uzman görüşlerine göre;

1- Kitapta kullanılan illüstrasyonların üç boyutlu modellemelerle hazırlanmış olmasının çocuklarda okuma isteği uyandırma konusunda yetersiz olduğu,

2- Uygulanan illüstrasyonların daha büyük yaş aralığına hitap ettiği,

3- Uygulanan illüstrasyonlarda mimiklerin yetersiz olduğu,

4- Sayfa düzeninin yeterince dikkat çekici olmadığı,

5- Kullanılan yazı karakterinin demode olduğu,

6- Görsel metin ilişkisinin dikkat toplama konusunda yetersiz olduğu

7- Grafik tasarım ilkeleri açısından amacına uygun bir tasarım anlayışın olmadığı görüşlerine varılmıştır.

Araştırmacı tarafından yapılmış olan çalışmada uzman görüşleri alınmış, uygulamada kısmi düzeltmeler yapılmış ve araştırma nihai sonucuna ulaştırılmıştır.

Uygulamanın uzman görüşlerine ilişkin sonuçları ise şöyledir:

- Uzmanların %80'i kitap kapaklarında kullanılan illüstrasyonun 6-8 yaş çocuklar için dikkat çekici olduğu, %20'si ise olmadığı,
- Uzmanların %20'si kitap kapaklarındaki illüstrasyonda kullanılan renklerin 6-8 yaş çocukların algı düzeyine uygun olduğu, %20'si uygun olmadığı, %60'ı ise kısmen uygun olduğu,
- Uzmanların %20'si kitap kapaklarda kullanılan illüstrasyon ve tipografi ilişkisini uyumlu bulduğu, %40'ı uygun bulmadığı, %40'ı ise kısmen uygun bulduğu,
- Uzmanların %80'i kitapların iç sayfalarında kullanılan illüstrasyonların çocukların hayal dünyasını geliştirebilecek düzeyde olmadığı, %20'si ise kısmen olduğu,
- Uzmanların %40'ı kitapların iç sayfalarındaki betimlenen karakter tasarımlarının hareketlerinin (jest, mimik, duyguyu yansıtma) 6-8 yaş çocuklar için gerçeğe uygun olmadığı, %60'ı ise kısmen olduğu,
- Uzmanların %100'ü kitapların iç sayfalarında kullanılan illüstrasyon ve tipografi ilişkisinin 6-8 yaş çocuklar için algı ve okunabilirliği kısmen kolaylaştırabileceği,
- Uzmanların %20'si kitapların iç sayfalarında kullanılan yazı karakterinin 6-8 yaş çocukların algı düzeylerine uygun olduğu, %40'ı olmadığı, %40'ı ise kısmen olduğu,
- Uzmanların %80'i kitapların sayfaları arasında üslup birliği olduğu, %20'si ise olmadığı,
- Uzmanların %20'si kitaplarda uygulanan illüstrasyon ve tipografi ilişkisinin 6-8 yaş çocuklarda okuma isteği uyandırabilecek özellikte olmadığı, %80'i kısmen olduğu görüşündedirler.
- Uzmanların %80'i sayfa tasarımlarında hesaplanan beyaz boşlukların grafik tasarım açısından yeterli olduğu, %20'si ise olmadığı görüşündedirler.

Öneriler

1. Çocuklara yönelik eğitim kitaplarında kullanılan illüstrasyonlar, çocukların eğitimi için önemli bir unsur olmasından dolayı çocuk kitaplarındaki illüstrasyonlar kitabın konusunu oluşturan metni desteklemeli ve görsel açıdan tipografik düzenleme ile bir bütünlük sağlanmalıdır.
2. Çocuk kitaplarında çocuk ile kitap arasındaki bağı kuvvetlendiren unsurun öncelikle illüstrasyonlar olduğu ve bu illüstrasyonların çocuğun algı düzeyine göre hazırlanmasına dikkat edilmelidir.
3. Çocuklara yönelik hikâye veya ders kitaplarındaki illüstrasyonları hazırlayacak olan çizerin çocukların gelişim evrelerini, hangi yaş aralığının ne tür bir algı düzeyine sahip olduğunu araştırmalı, analiz etmeli ve elde edilen veriler ışığında resimlemeleri gerçekleştirmelidir.
4. Çocukların hayal dünyalarını geliştirmede illüstrasyonların önemli bir konuma sahip olduğu bilinmektedir. Dolayısı ile çizer illüstrasyonları hazırlarken çocukların hayal dünyasına dokunabilecek nitelikte illüstrasyonlar hazırlamalıdır.
5. Çocuklarda 6 ve üzeri yaş aralıklarında okuma ve yazma becerileri elde edilmeye başlandığından, bu yaşlardaki çocuklar için illüstrasyonlar içeriği oluşturan metni nitelikli bir biçimde karşılamalıdır.
6. Çocuklarda mesajı algılayabilme durumu, onların okuma isteklerini arttırdığından dolayı tipografik düzenleme önemli bir konuma sahiptir. Dolayısı ile 6-8 yaş çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda okunaklı ve çağdaş font tercihi, tipografik düzen, yazı ve görsel ilişkisi oldukça önemlidir.
7. Çocuklarda harflerin belli bir ritmin dışında bir arada kullanılması çocuklarda okuma heyecanı ve isteği uyandırdığından dolayı yazı karakteri tercihleri 6-8 yaş çocuklar için eğlenceli olmalıdır.
8. 6-8 yaş çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda, mizanpaj incelemeleri yapıldığında puntoların küçülmekte olduğu, görsellerde ise azalma olduğu görülmektedir. Yaşları ilerledikçe görselin yerini yazılar almaya başlamaktadır. Bu bağlamda doğru mizanpajın yapılabilmesi için metinler iyi analiz edilmeli ve yaş grubuna uygun düzenlenmelidir. Ayrıca tasarımda üslup birliği elde edilerek çocuk ile kitap arasındaki bağın kopmaması sağlanmalıdır.

9. Çocukların yaş aralığına göre yazı karakteri tercihleri ve tipografik düzenlemeler yapılmalıdır. Seçilen yanlış bir yazı karakterinin ya da yanlış bir tipografik düzenleme başlıklarda ve iç metinlerde 6-8 yaş çocuklar için algı karışıklığına yol açacak ve iletilmesi gereken mesajın amacından uzaklaşacaktır.
10. Çocuklara yönelik hazırlanan kitap tasarımlarında görsel elemanlar arasındaki bütünlük sağlanmalı ve tasarımcılar çocuğun odaklanması gereken noktayı vurgulayacak biçimde sayfa düzenlemelerini gerçekleştirmelidirler.

EKLER

EK 1: Uygulama Çalışmasının Kapak Tasarımı

EK 2: Uygulama Çalışmasının İlk Sayfası (Tema Giriş Sayfası)

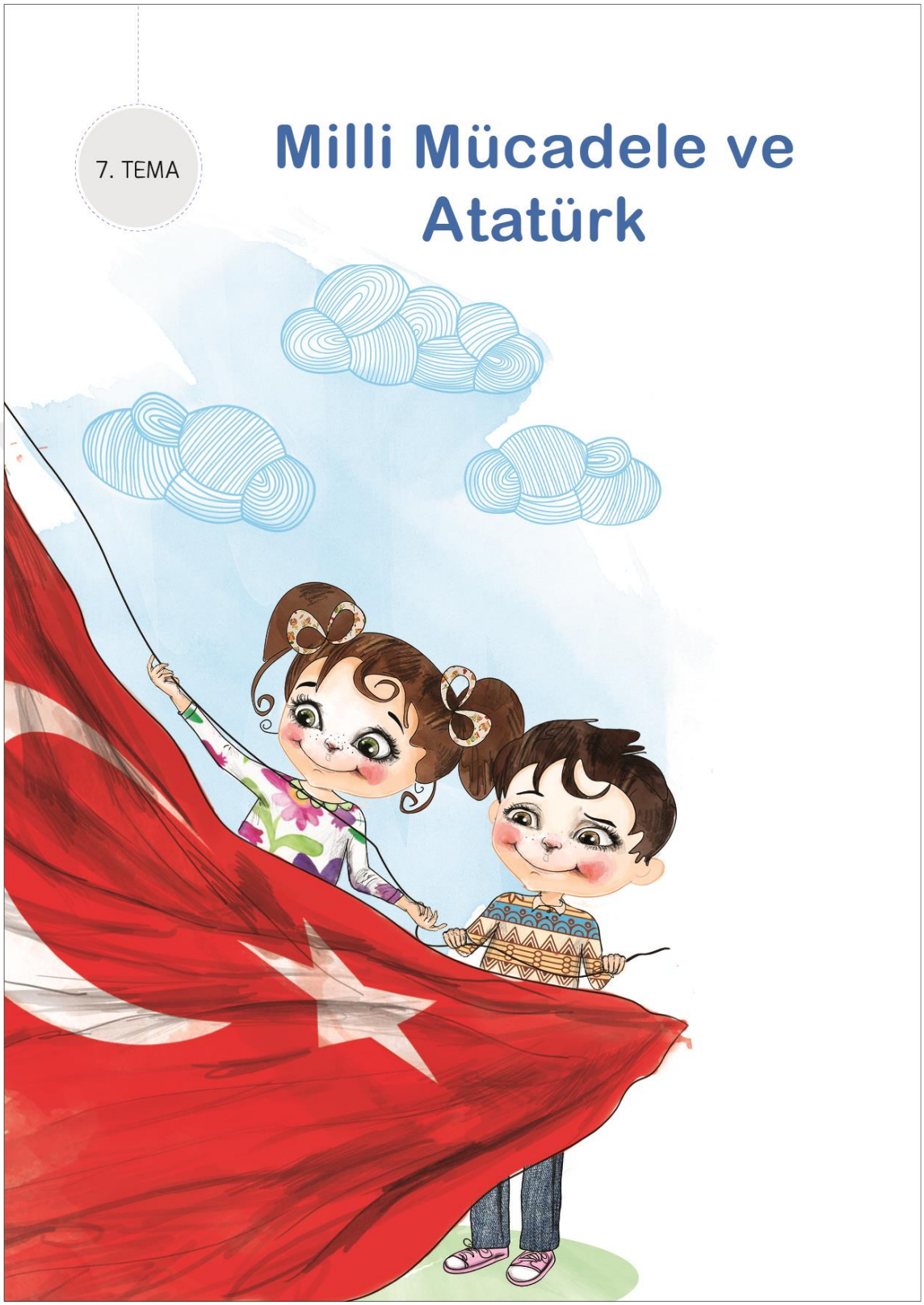

EK 3: Uygulama Çalışmasının İkinci Sayfası

EK 4: Uygulama Çalışmasının Üçüncü Sayfası

1. Etkinlik

Resme bakalım.
Dinleyeceğimiz metinle ilgili
tahminlerimizi yazalım.

2. Etkinlik

Türkiye haritasında
Çanakkale ilini bulup işaretleyelim.

EK 5: Uygulama Çalışmasının Dördüncü Sayfası

3. Etkinlik

Ayşe ile Ali'nin konuşmasını tamamlayalım.

4. Etkinlik

Dinlediğiniz metinde anlatılanların başına ☺ diğerlerine ☹ çizelim

- ☐ Ali ile Ayşe iki yakın arkadaştır.
- ☐ Gezmek için Kırıkkale'ye gitmişlerdir.
- ☐ Seyit Onbaşı düşman gemilerini batırmıştır.

EK 6: Uygulama Çalışmasının Beşinci Sayfası

5. Etkinlik

ÇANAKKALE

Masmavi bir denizin
Yemyeşil kırların var.
Dedelerimden armağan
Büyük bir abiden var.

Koca Seyit'in heykeli,
Truva'nın atı var.
Aynalı çarşı içinde
Askerimin izi var.

EK 7: Uygulama Çalışmasının Altıncı Sayfası

Mustafa Kemal hakkında neler biliyorsun?

Atatürk

Ali ve Ayşe kitap okumayı çok seviyorlar.
Okuduklarını birbirlerine anlatıyorlar.

Ayşe, benim kitabım da Atatürk'ten bahsediyor. Atatürk'ün annesinin adı Zübeyde Hanım, babasının adı Ali Rıza Bey'dir.

Bin sekiz yüz seksen bir yılında Selanik'te doğmuş.

Atatürk çok başarılı bir öğrenciymiş. Öğretmenleri onu çok severmiş.

Aaa Bak! Atatürk de kitap okumayı çok severmiş, Tıpkı bizim gibi.

Evet, biz de okuyup çok başarılı olmalıyız.

EK 8: Uygulama Çalışmasının Yedinci Sayfası

EK 9: Uygulama Çalışmasının Sekizinci Sayfası

6. Etkinlik

Resimde gördüklerimizi yazalım.

a) Selim, Atatürk'ün hayatını anlatan bir kitap okuyor.

b) .....

.....

c) .....

.....

EK 10: Uygulama Çalışmasının Dokuzuncu Sayfası

23 Nisan denilince aklına ne geliyor?

23 Nisan Kutlu Olsun

Sabah büyük bir heyecanla uyandık. Hazırlıklar tamam.
Okula gidiyoruz. Yaşasın 23 Nisan! Bugün bizim bayramımız.
Ali ve Ayşe, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na günlerdir hazırlanıyorlardı. Ali ve Ayşe 23 Nisan'da şiir okuyacaklardı. Sonra da birlikte 23 Nisan töreninde bayrak taşıyacaklardı.
Tüm arkadaşları ve öğretmenleri heyecanla bu günü beklemişlerdi.

EK 11: Uygulama Çalışmasının Onuncu Sayfası

Okula ulaştılar. Her yer bayraklarla süslenmişti. Herkes en temiz, en güzel kıyafetlerini giymişti. 23 Nisan Çocuk Bayramı coşkusu her yanı sarmıştı. Tören başladı. Önce saygı duruşu yapıldı. Ardından İstiklal Marşı'mız okundu. Sıra Ali ve Ayşe'ye geldi. Onlar da gurur ve neşeyle şiirlerini okudular.

Yirmi Üç Nisan
Yurdu koruyan
Yarını Koruyan
Sen ol çocuğum.

Yirmi Üç Nisan
Yurdu koruyan
Yarını Koruyan
Sen ol çocuğum.

Hasan Ali YÜCEL

8

EK 12: Uygulama Çalışmasının On Birinci Sayfası

Şiiri okuduktan sonra heyecanla
Ali'nin dedesinin yanına koştular.

EK 13: Uygulama Çalışmasının On İkinci Sayfası

23 Nisan bin dokuz yüz yirmide
Büyük Millet Meclisi açıldı.
Ayşe'nin de söylediği gibi
Atatürk çocukları çok severdi.
Atatürk bugünü çocuklara
bayram olarak hediye etti.
Bizler de her yıl bu günü çocuk
bayramı olarak kutluyoruz.
23 Nisan Ulusal Egemenlik ve
Çocuk Bayramımız kutlu olsun.

Biliyor musun?

Çocuklarına bayram
hediye eden ve
bu bayramı her yıl
coşkuyla kutlayan
dünyadaki tek ülkeyiz.

EK 14: Uygulama Çalışmasının On Üçüncü Sayfası

EK 15: Uygulama Çalışmasının On Dördüncü Sayfası

3. Etkinlik

Okudum, anladım, cevaplıyorum.

1. 23 Nisan günü neden bayram olarak ilan edilmiş?

.....

2. 23 Nisan töreni başladığında ilk olarak ne yapılmış.

.....

3. Atatürk, 23 Nisan'ı neden tüm çocuklara armağan etmiş?

4. Etkinlik

Bayrağımızı ve çocukları boyayalım.

EK 16: Uygulama Çalışmasının On Beşinci Sayfası

6. Etkinlik

Aşağıdaki resimlerin isimlerini uygun cümleye yazalım.

a) İstiklal Marşı ve .....bizim onurumuzdur.

b) .....bizim eşsiz vatanımızdır.

c) 23 Nisan bin dokuz yüz yirmide .....açıldı.

EK 17: Uygulama Çalışmasının On Altıncı Sayfası

7. Etkinlik

23 Nisan töreninde saygı duruşu yapıldı.
Ardından İstiklal Marşı okundu.

Ali ve Ayşe saygıyla marşımızı dinlediler. Marşımızı dinlerken herkes gibi bayrağa baktılar.
İkisinin de gözleri heyecan ve gururla parlıyordu.
İstiklal Marşı bizim onurumuz ve gururumuzdur.

İstiklal Marşı nerelerde söylenir?

.....

.....

.....

İstiklal Marşı okunurken nasıl davranmalıyız?.

.....

.....

.....

14

EK 18: Uygulama Çalışmasının On Yedinci Sayfası

Görsellere bakarak metnin içeriğini tahmin edelim.

Dedemin Madalyası

Öykü ve dedesi çok heyecanlıydı.
Birlikte geçit törenini izlemeye gideceklerdi. O gün 23 Nisan'dı

-Hazırım, dedi dedesi. Gidebiliriz.

Öykü, dedesinin kıyafetlerini görünce çok şaşırdı.

-Aaa, sen asker mi oldun?

-Gençken asker olmuştum.

Öykü, asker kıyafetinin üzerindeki madalyayı göstererek,

-Peki, bu nedir dedeciğim, diye sordu.

-Bu vatanımızı düşmanlardan kurtarmak için savaşa katılan askerlere verilir.

EK 19: Uygulama Çalışmasının On Sekizinci Sayfası

-Sen savaşa mı katıldın?

-Evet Öykücüğüm. Çok uzun yıllar önceydi. Varanımızın birçok yerinde düşmanlar vardı. Düşmanlardan kurtulmamız gerekiyordu.

-Peki, düşmanlardan nasıl kurtuldunuz?

-Atatürk askerlerin komutanıydı. Vatanımızın her yerini dolaştı. Askerleri bir araya getirdi. Vatanımızda yaşayan tüm insanlar düşmanlardan kurtulmak için Atatürk'e yardım etti.

Vatanımız düşmanlardan kurtulana kadar çalışmaktan vazgeçmedik.

Dedesinin gözleri dolmuştu. Titreyen sesiyle Atatürk'ün vatanımız için yaptıklarını anlatmaya devam etti:

EK 20: Uygulama Çalışmasının On Dokuzuncu Sayfası

-Atatürk bizim daha iyi şartlarda yaşamamız için yeni bir meclise ihtiyacımız olduğunu söyledi. Vatanını seven, çalışkan insanların olduğu yeni bir meclis kuruldu. Atatürk bu meclisin başkanı seçildi. Meclis 23 Nisan'da açıldı. Sonunda düşmanları vatanımızdan kovduk. Hepimiz çok mutlu olduk.

-23 Nisan mı? Yani bugün.

-Evet Öykücüğüm.

-Dedeciğim kutlamayı kaçıracağız. Tören alanına gitmeliyiz dedi Öykü. Tören alanına geldiklerinde en ön sırada yerlerini aldılar. Ellerinde kocaman bayrakları, sallamaya başlamışlardı bile.

EK 21: Uygulama Çalışmasının Yirminci Sayfası

1. Etkinlik

Resimlerle kelimeleri eşleştirelim.
Kelime çantamızı dolduralım.

Kelime çantam

madalya

tören

meclis

2. Etkinlik

Haydi, kelimelerle cümle yazalım.

madalya .....

tören .....

meclis .....

EK 22: Uygulama Çalışmasının Yirmi Birinci Sayfası

6. Etkinlik

Metinde noktalama işaretlerini yuvarlak içine alalım.

Vatanını seven,
çalışkan insanların
olduğu yeni bir meclis kuruldu.
Atatürk bu meclisin başkanı seçildi.
Meclis 23 Nisan'da açıldı.
Sonunda düşmanlar
vatanımızdan kovuldu.
Hepimiz çok mutlu olduk.

Bu metinde
hangi kelimeler
dikkatini çekti.

EK 23: Uygulama Çalışmasına Yönelik *Uygulama Değerlendirme Formu*.

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZLİ GRAFİK TASARIM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
Uygulama Değerlendirme Formu

Sayın sanatçı, bu anket çalışması, DPÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı tarafından sürdürülen Yüksek Lisans Tezi kapsamında; M.E.B. tarafından daha önce hazırlanmış "Türkçe 1 ders kitabının illüstrasyon uygulamaları ile tez öğrencisi Burcu AY tarafından yapılan illüstrasyon uygulamalarının" karşılıklı olarak değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Ekte, Türkçe 1 dersi için daha önce M.E.B. tarafından hazırlatılmış uygulamalar "A" ile belirtilirken, öğrenci tarafından yapılan uygulamalar "B" ile belirtilmiştir.

Anket sorularına vereceğiniz cevaplar, devam eden tez çalışmasının sonuçlarını doğrudan etkileyeceğinden, her soru için gerekçelerini belirtmeniz önem arz etmektedir. İlginiz ve katkılarınız için teşekkürler.

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Levent MERCİN

Not: Lütfen aşağıdaki soruların tamamının cevaplarını "evet" , "kısmen" veya "hayır" şeklinde belirtip, açıklamalarını kısaca yazınız. Bu işlemi her iki kitap tasarımı için A ve B şeklinde ayrı ayrı yapmanız, araştırmanın amacı ve sonuçları için son derece önemlidir.

No	**Sorular**	Kitap	Evet	Hayır	Kısmen
1	Kitap kapaklarında kullanılan (A-B) illüstrasyon 6-8 yaş çocuklar için dikkat çekici midir?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			
2	Kitap kapaklarında uygulanan illüstrasyonda kullanılan renkler 6-8 yaş çocukların algı düzeyine uygun mudur?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			
3	Kapaklarda kullanılan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi uyumlu mudur?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			

4	Kitapların iç sayfalarında kullanılan (A-B) illüstrasyonlar çocukların hayal dünyasını geliştirebilecek düzeyde midir?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			
5	Kitapların iç sayfalarında (A-B) resmedilen karakter tasarımlarının hareketleri (jest, mimik, duyguyu yansıtma) 6-8 yaş çocuklar için gerçeğe uygun mudur?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			
6	Kitapların iç sayfalarında kullanılan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi 6-8 yaş çocuklar için algı ve okunabilirliği kolaylaştırmakta mıdır?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			
7	Kitapların iç sayfalarında (A-B) kullanılan yazı karakteri 6-8 yaş çocukların algı düzeylerine uygun mudur?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			
8	Kitapların sayfaları arasında üslup birliği var mıdır?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			
9	Kitaplarda uygulanan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi 6-8 yaş çocuklarda okuma isteği uyandırabilecek özellikte midir?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			
10	Sayfa tasarımlarında (A-B) hesaplanan beyaz boşluklar grafik tasarım açısından yeterli midir?	A			
		B			
A / Gerekçe		**B / Gerekçe**			

Sanatçı Adı ve soyadı:

EK 24: Uygulama Çalışmasına Yönelik *Uzman Görüşleri Değerlendirme Formu*.

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZLİ GRAFİK TASARIM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
Uzman Görüşleri Değerlendirme Formu

Aşağıda tez çalışması kapsamında görüşlerine müracaat edilen uzmanların, anket sorularına verdikleri cevapların dökümü ve her soru için ortak gerekçeleri yer almaktadır.

No	**Sorular**	Kitap	Evet	Hayır	Kısmen
1	Kitap kapaklarında kullanılan (A-B) illüstrasyon 6-8 yaş çocuklar için dikkat çekici midir?	A			
		B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			
2	Kitap kapaklarında uygulanan illüstrasyonda kullanılan renkler 6-8 yaş çocukların algı düzeyine uygun mudur?	A			
		B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			
3	Kapaklarda kullanılan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi uyumlu mudur?	A			
		B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			
4	Kitapların iç sayfalarında kullanılan (A-B) illüstrasyonlar çocukların hayal dünyasını geliştirebilecek düzeyde midir?	A			
		B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			
5		A			

	Kitapların iç sayfalarında (A-B) resmedilen karakter tasarımlarının hareketleri (jest, mimik, duyguyu yansıtma) 6-8 yaş çocuklar için gerçeğe uygun mudur?	B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			
6	Kitapların iç sayfalarında kullanılan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi 6-8 yaş çocuklar için algı ve okunabilirliği kolaylaştırmakta mıdır?	A			
		B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			
7	Kitapların iç sayfalarında (A-B) kullanılan yazı karakteri 6-8 yaş çocukların algı düzeylerine uygun mudur?	A			
		B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			
8	Kitapların sayfaları arasında üslup birliği var mıdır?	A			
		B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			
9	Kitaplarda uygulanan (A-B) illüstrasyon ve tipografi ilişkisi 6-8 yaş çocuklarda okuma isteği uyandırabilecek özellikte midir?	A			
		B			
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**			

10	Sayfa tasarımlarında (A-B) hesaplanan beyaz boşluklar grafik tasarım açısından yeterli midir?	A				
		B				
A / Uzmanların Ortak Gerekçeleri		**B / Uzmanların Ortak Gerekçeleri**				

Sanatçı Adı ve soyadı:

Ek 25: Araştırma Kapsamında Görüşleri Alınan Sanatçı/Tasarımcıların Kısa Özgeçmişleri

1- Canan BARIŞ

1963 yılında Hatay'da doğdu. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümünden 1986 yılında mezun oldu. 1986 dan 2006 yılına kadar birçok reklam ajanslarında sanat yönetmeni ve illüstratör olarak çalıştı. 2006 yılından itibaren ağırlıklı çocuk kitapları resimlemeleri olmak üzere, editoryal dergi çizimleri, reklam illüstrasyonları gibi çeşitli mecralara illüstrasyon yaptı. Yurt içi ve yurt dışında karma sergilere katıldı. Bir çok üniversitede illüstrasyon üzerine workshoplar yaptı. Ege Üniversitesi Kağıt ve Kitap Sanatları Müzesi, Çocuk Kitapları Bölümü'nde çocuk öyküleri için yaptığı suluboya çalışmalarının orijinalleri sergileniyor. Çalışmalarına İstanbul'da devam etmektedir.

Çalıştığı Reklam Ajansları

Alice BBDO, Yaratım FCB, Medina Turgul DDB, Atlantis İletişim

Çalıştığı Yayınevleri

Can Çocuk, Doğan Egmont Yayıncılık, Doğan Kitap, Tudem, Altın Kitaplar, Kaynak Yayınları, Kelime Yayınları, Elma Çocuk, Beyaz Balina Yayınları, ABM yayınları, Turkuaz Yayıncılık, Final Kültür Yayınları

2- Reha BARIŞ

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümününden 1986 yılında mezun oldu. Çeşitli reklam şirkerlerinde sanat yönetmeni olarak çalıştı. 2006'dan beri çocuk kitapları ve reklam şirketleri ağırlıklı olmak üzere serbest illüstratör olarak çalışıyor.

Çalıştığı Reklam Ajansları

RPM Radar CDP Europe, Manajans, A4 reklamcılık, Lowe Adam, Rekom

Çalıştığı Yayınevleri

Can Çocuk, Günışığı Kitaplığı, Kırmızı Kedi, Mavi Bulut, Remzi Kitabevi, Tudem, Altın Kitaplar, Kaynak Yayınları, Kelime Yayınları, Beyaz Balina Yayınları, ABM yayınları, Final Kültür Yayınları

3- Eda ERTEKİN

Eda Ertekin 1988 yılında Kütahya'da doğdu.

Kütahya Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü'nü bitirdikten sonra renk ve çizgi dünyasını canlandırma merakı ile Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Çizgi film Animasyon Bölümü'nde eğitim aldı.

2011 yılında mezuniyeti için Stop-motion Animasyon tekniği ile hazırlamış olduğu "Deniz" adlı ilk kısa filmi ödüle layık görüldü.

2017 yılında Grafik ve Fotoğraf alanında Kocaeli Üniversitesi Pedagojik Formasyon Bölümü'nü bitirdi.

Meslek hayatı boyunca çeşitli Animasyon Şirketleri, reklam ajansları, dergiler ve yayınevleri ile çalışarak tasarlamış olduğu dünyaları çocuklara sunmaktadır.

4- Esra Oğunday BAKIR

2005 yılında Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nden Mezun oldum.

Şuanda freelance çalışıyorum. Çocuklara yönelik dergi, kitap ve eğitim setleri alanında tasarım ve resimlemeler yapıyorum.

5- Serkan AVCI

2005 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Öğretmenliği Bölümü’nden mezun oldu. 2001 yılından bu yana çeşitli yayınevlerine freelance olarak çizerlik yapmaktadır. 2016 yılından sonra Yıldırım Yayınları’nda görsel tasarımcı olarak çalışmaktadır.

KAYNAKÇA

ABRAR, S. Abdullateef, (2014), "Children's Books Market and Surface Design in Illustration", Master Degree Thesis, **Savannah College of Art and Design**, Savannah.

AKBAHARER, ARSLAN, İrem, (2012), "Çocuk Kitabı Resimlemelerinde Doku Kullanımı ve Sayısal Cut-Out Yöntemiyle Bir Uygulama", Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

AKBUDAK, Şadi, (2017), "Reklamlarda Kullanılan Yazı Karakterlerinin Semantik Çözümlenmesinde Bilişsel Yaklaşımlar, Medeniyet Sanat", **İMÜ Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi**, Cilt:3, Sayı:2, ss. 230-249.

ALPAN, BANGİR, Gülgün, (2004), "Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Olumlu Etkisi", **Eğitim Bilimleri ve Uygulama**, Cilt: 3, Sayı: 6 ss.193-209, Ankara.

ANA, Furjan, (2015), "Fantasy Book Illustration And Design", **Degree Programme in Design, Karelia University of Applied Sciences**, Joensuu, Finland, p. 8.

BAŞBUĞU, Özge, (2007), "Türk İllüstrasyon Sanatının Tarihsel Süreç İçerisinde Teknik ve Anlatım Olarak İncelenmesi" Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü**, İstanbul.

BECER, Emre, (2008), **İletişim ve Grafik Tasarım**, Dost Kitabevi, Ankara.

BECER, Emre, (2010), **Modern Sanat ve Yeni Tipografi**, 2. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara.

BORELLI, Laird, (2000), **Fashion Illustration Now**, Thames & Hudson Ltd., London.

CANDEMİR, Demircan, (2006), "TÜBİTAK Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi", **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, ss. 12-27.

CAT, Yampell, (2005), "Judging a Book by Its Cover: Publishing Trends in Young Adult", **Literature The Lion and the Unicorn**, The Johns Hopkins University Press, Vol:29, No:3, America, pp. 348-372.

CENTER, Burcu, (2014), “Logotypelarda Optik Kurallar ve Tipografik Özellikler”, Yüksek Lisans Tezi, **Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

ÇAKMAKÇI, Nurdoğan, (2011), “Çocuk Kitaplarında Oyun Öğesi ve Okul Öncesi Eğitim Amaçlı Etkileşimli Çocuk Kitabı Tasarım Çalışması”, Yüksek Lisans Tezi, **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

DAĞLIOĞLU, H. Elif ve Özlem ÇAMLIBEL ÇAKMAK, (2009), **Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Yayınlanan Hikâye Kitaplarının Şiddet ve Korku Öğeleri Açısından İncelenmesi**, Türk Kütüphaneciliği Sayı:23, No:3.

DALTON, Bridget, (2013), “Engaging Children In Close Reading: Multimodal Commentaries and Illustration Remix”, **The Reading Teacher**, Vol:66, Issue:8, pp. 642–649.

DÖNMEZ, Adem, (2010), “Türkiye’deki İllüstrasyon Sanatının Gelişimi ve Önemli Temsilcilerinin Bu Alana Katkılarının Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kütahya.

DURSUN, Nihat, (2013), “Evrimleşen Grafik ile İllüstrasyon ve Animasyon İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

ELİA, T., Ben, ARI, (2016), “Better Than a Thousand Words”, **Botanical Artists Blend Science and Aesthetics**, Bio Science, Vol:49, No:8.

FELLICI, James, (2012), **The Complete Manual of Typography**, Adobe Press Book, Second Edition, America.

GOMBRICH, E. H., (1999), **Sanatın Öyküsü**. 2. Baskı, Çeviren: Erol Erduran ve Ömer Erduran, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Grafikerler Meslek Kuruluşu, (1991), **Grafik Tarzlar (4) Modernizm, (1909-1942),** Grafik Sanatlar Üzerine Yazılar, Aralık Sayı 50.

GÜRSOY, Şeref, (2008), “Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Masal Kitaplarındaki İllüstrasyonların İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Eskişehir.

HEE, Su Kim and SUNG, Bae Cho, (2000), “Application of İnteractive Genetic Algorithm to Fashion Design”, **Engineering Applications of Artificial Intelligence** 13, Korea, pp. 635–644.

JOSETXU, Orrantia vd., (2014), “Connecting Goals And Actions During Reading: The Role Of İllustrations”, **Reading and Writing**, Springer, Netherlands, Vol:27, Iss:1, pp:153-170.

KAPTAN, Serpil, Güvendi ve Ata Yakup KAPTAN, (2004), “Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi”, **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

KÜRŞAD, Deniz, (2008), “Moda İllüstrasyonu ve Türkiye’de Moda İllüstrasyonu Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü**, Isparta.

METİN, Ali Can, (2008), “Tipografinin Temel Kavramları ve Türkiye’de Tipografi Eğitimi”, Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü**, İstanbul.

MORREALE, Bob (2007), “Scalpel to Sketch”, **Mayo Alumni Magazine**, Vol:43, No:2, Florida, pp. 29.

NANCY, A. Anderson, (2010), **Elementary Children’s Literature**, Infancy Through Age 13. (3rd. Edition). USA: Pearson Education.

NEYDİM, Necdet vd., (2007), **İlköğretimde Çocuk Edebiyatı,** Anadolu Üniversitesi Yayını No:1764, 2. Basım, Eskişehir.

ÖZDEMİR, Mehmet, Taner, Kaan ERLER, Tuna Ferit HİDAYETOĞLU, Hülya BÖLÜKOĞLU, (2003), **Ortopedide Tıbbi İllüstrasyon**, Vol. 14, No. 4.

ÖZGİDER, Didem, Sevgi, (2010), “Türkiye ve İngiltere’de Çok Satılan Çocuk Kitaplarının Biçimsel ve İçerik Özellikleri Açısından Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.

PHINNEY, Thomas and Lesley COLABUCCI, (2010), “The Best Font for the Job, Typography in Caldecott Winners, 1990-2010”, **Children and Libraries, American Library Association**, Vol:8, No:3, Chicago, Illinois, pp. 17.

SARI, Nihan, (2006), "Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örnekleme", Yüksek Lisans Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, İzmir.

SARIKAVAK, Namık Kemal, (1997), **Tipografinin Temelleri**, Doruk Yayıncılık, Ankara.

SARIKAVAK, Namık Kemal, (2004), **Görsel İletişim ve Grafik Tasarımda Çağdaş Tipografinin Temelleri**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.

SEVER, Sedat vd., (2007), **Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Özellikler,** Anadolu Üniversitesi Yayını No:1764, 2. Basım, Eskişehir.

SÜLÜ, Emine Zeynep, (2012), "Afiş Tasarımında İllüstrasyon ve Fotoğraf Kullanımının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kütahya.

ŞAHİN, Güliz, (2014), "Okulöncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Görsel Bir Uyaran Olarak Resim", **Turkish Studies - International Periodical For The Languages**, Literature and History of Turkish or Turkic, Vol:9/3, pp. 1309-1324, Ankara.

ŞAHİN, Mehmet, (2012), "Ders Kitaplarının Mesaj Tasarımı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi", **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)**, Cilt 13, Sayı 3, ss. 129-154, Kırşehir.

ŞENOYMAK, ERSAN Merve ve Birsen ÇEKEN, (2016), "Harflemelerde Okunurluk Üzerine Bir İnceleme", **Ulakbilge**, Cilt 4, Sayı 7, Volume 4, Issue 7 ss. 101-113.

TANRIÖVER, Suzan, (2013), "İllüstrasyon Dersindeki Zenginleştirilmiş Öğretim Ortamının Öğrenci Davranışlarına, Ürünlerine ve Görüşlerine Yansıması", Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.

TOKGÖZ, Fatma, (2011), "Grafik Tasarımda Espas Sorunları", Yüksek Lisans Tezi, **Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,** İstanbul.

TOLUNAY, KAYHAN, Zarife, (2010), "İlköğretim 1. Kademedeki Öğrencilere Okutulan Masal Kitaplarındaki İllüstrasyon ve Tipografi Denge Unsuru ve Seçilen 5 Masal Kitabı Çözümlemesi", Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.

TUNA, Serdar, (1997), "İlkokuma ve Yazma Öğretiminde İllüstrasyon'dan Faydalanma" Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

UÇAR, Necla, (2012), "İllüstrasyon ve Moda", Yüksek Lisans Tezi, **Haliç üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

WILKINS, Arnold, Roanna CLEAVE, Nicola GRAYSON and Louise WİLSON, (2009), "Typography for Children May be İnappropriately Designed", **Journal of Research in Reading**, Volume 32, Issue 4, pp. 402–412.

WRIGHT, Suzette, (2008), **Guide to Designing Tactile Illustrations for Children's Books**, By the American Printing House for the Blind, Inc. Louisville, Kentucky.

YAW, Emanuel Amos (2013), "Developing Digital Techniques For Fashion Illustration", Master Degree Thesis, **Kwame Nkrumah University Of Science And Technology**, Kumasi, Ghana.

YILDIRIM, İlker, Ozan, (2013), "Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Resimli Dünya Dergisi", Yüksek Lisans Tezi, **Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kilis.

YÜCESOY, Hülya, (2013), "Başlangıçtan Günümüze Karagöz Hacivat Figürlerinin İllüstrasyon Sanatındaki Yeri" Yüksek Lisans Tezi, **Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

ZHİHUİ, Fang, (1996), "Illustrations, Text, and the Child Reader: What are Pictures in Childrenfs Storybooks For?", **Reading Horizons**, Vol:37, Iss:2, Indiana, pp. 131-141.

<u>Elektronik Kaynaklar:</u>

Akrilik Boya ile İllüstrasyon Tekniği, *http://www.brianraszka.com/newsite/wp-content/uploads/2014/01/Outgrown.jpg*, (15.12.2017).

Art Nouveau, *https://www.europeana.eu/2012/07/master-of-art-nouveau-alphonse-mucha/*, (21.10.2017).

Basın İlanı – "Tırnakların Sahne İçin Hazır" *http://www.adsoftheworld.com/media/outdoor/scholl_ballerina*, (11.12.2016).

Çin Atı, Fransa, Lascaux Mağarası, *http://www.elixirofknowledge.com/2010/03/ mistery-behind-secrets-of-cave-painters.html,* (10.11.2017).

Dijital İllüstrasyon Tekniği, https://design.tutsplus.com/articles/10-basic-mistakes-in-digital-painting-and-how-to-fix-them--cms-23730, (10.12.2017).

Ekolin Boya ile İllüstrasyon Tekniği, *https://www.handeunver.wordpress. com/tag/ecoline/page/2/,* (27.12.2017).

Fantastik İllüstrasyon, *http://www.wookmark.com/image/43572/fantastic-illustrations-by-jacek-yerka-inspirefirst*, (17.11.2017)

Guaj Boya ile İllüstrasyon Tekniği, *https://www.craftsy.com/art/article/what-is-gouache/,* (03.12.2017).

HUTSWIT, Gary (2015), **A Rare Interview With Graphic Design Legend Massimo Vignelli**, *https://www.fastcodesign.com/3044133/a-rare-interview-with-graphic-design-legend-massimo-vignelli* (25.11.2017).

IRENE E. Hofmann, **Documents of Dada and Surrealism: Dada and Surrealist Journals in the Mary Reynolds,** *http://www.artic.edu/reynolds/essays/ hofmann. pdf* (02.11.2017).

Karakalem İllüstrasyon Tekniği, *https://www.graphicmama.com/blog/types-of-illustration/,* (27.12.2017).

KIRSH, David (2016), **Why Illustration Aid Understanding**, *https://www.iwm-tuebingen. de/workshops/visualization/kirsh.pdf* (07.10.2017)

Kolaj Tekniği ile İllüstrasyon, *https://www.tr.pinterest.com/pin/4159497155 68290089/,* (01.12.2017).

KOZLOWSKİ, Michael, (2012), **How Important Is Ebook Cover Art in 2013**, *http://goodereader.com/blog/electronic-readers/feature-how-important-is-ebook-cover-art-in-2013*, (29.10.2017).

Lavi İllüstrasyon Tekniği, *http://www.erigriffin-illustrations.com/project-view/animal-wildlife-illustrations/,* (13.12.2017).

Mistery behind Secrets of the Cave painters, *http://www.elixirofknowledge. com/2010/03/mistery-behind-secrets-of-cave-painters.html*, (10.10.2017).

NENA Galanidou, **Chapter 7 In a Child's Eyes: Human Origins and Paleolithic Life in Children's Book Illustrations**, *http://www.history-archaeology.uoc.gr/files/items/6/652/07tellingchildrengalanidou.pdf* (07.10.2017).

PRİYA Ganapati, (2009), **Why Ebooks Look so Ugly**, *http://www.wired.com/2009/05/e-book-design/,* (30.08.2017).

Püskürtme Tekniği ile İllüstrasyon, *https://www.itsnicethat.com/articles/sebaldo-illustration-301117,* (27.12.2017).

Ramesseum III Papyrus (1700 BC), *http://antiquecannabisbook.com/chap2B/Egypt/Ram.htm,* (16.11.2017).

Ramesseum Papyrus, *http://www.antiquecannabisbook.com/chap2B/Egypt/Ram.htm,* (01.11.2017).

Suluboya İllüstrasyon Tekniği, *https://www.graphicmama.com/blog/types-of-illustration,* (26.11.2017).

Varaka ve Gülşah, *https://www.turkcetarih.com/turklerin-ilk-resimli-romani-varka-ve-gulsah-mesnevisi-13-yy/,* (07.12.2017).

Yağlı Boya ile İllüstrasyon Tekniği, *https://www.creativebloq.com/advice/oil-painting-techniques-10-essential-tips,* (14.12.2017).

YILMAZ, Mithat, Ayhan YİĞİTER, **Tipografik Söz Dizimi ve Yazı-İmaj İlişkisi** *http://iprints.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2016/04/sem1_07.pdf* (25.12.2017).

DİZİN

A

Akrilik, viii, xiii, 24, 98

B

Boyut, ix, 37

Ç

Çocuk kitapları, 35, 37, 38, 39, 42, 43, 47, 61

D

Dijital, viii, xiii, 26, 27, 28, 98

E

Ekolin, viii, xiii, 21, 22, 98

F

Fantastik, viii, xiii, 16, 17, 98

G

Görsel İletişim, vi
grafik, v
Grafik, i, v
Guaj, viii, xiii, 22, 23, 98

H

Harf, ix, xiii, 30, 32

İ

İllüstrasyon, ii, iii, v, vi, viii, ix, xiii, 5, 10, 12, 16, 17, 18, 25, 26, 27, 38, 39, 47, 54, 57, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99

K

Kağıt, 91
Kolaj, viii, xiii, 25, 26, 99
Kuş evi, vi

M

Moda, viii, 14, 95, 97
Mürekkep, viii, 20

P

Punto, ix, 30, 42

R

Reklam, viii, 13, 91

T

tasarım, v
Tasarım, vi
Teknik, viii, xiii, 15, 16, 20, 93
Tipografi, vi, ix, 29, 42, 54, 93, 95, 97

Y

Yayıncılık, ii, iii, v, vi
Yazı karakteri, 54